

**WYTYCZNE DOTYCZĄCE
OCHRONY DZIECI I MŁODZIEŻY
W METROPOLII BIAŁOSTOCKIEJ**

ARCHIDIECEZJA BIAŁOSTOCKA

DIECEZJA DROHICZYŃSKA

DIECEZJA ŁOMŻYŃSKA

Przy opracowaniu „Wytycznych dotyczących ochrony dzieci i młodzieży w Metropolii Białostockiej” korzystano między innymi z następujących źródeł:

- „Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia”, Konferencji Episkopatu Polski;
- oraz „Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w diecezji legnickiej”.

Wykaz źródeł prawnych został zamieszczony na końcu opracowania.

BISKUP DROHICZYŃSKI

BISKUP ŁOMŻYŃSKI

ARCYBISKUP METROPOLITA
BIAŁOSTOCKI

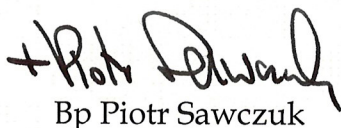
**„Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych,
Mnieście uczynili” (Mt 25,40)**

Słowa Jezusa Chrystusa wypowiedziane do tych, którzy uwierzyli w Niego i poszli za Nim, stają się dla współczesnego Kościoła szczególnym wezwaniem do refleksji i głębokiego rachunku sumienia. Wpatrzeni w miłosierne Oblicze naszego Pana pragniemy najpierw z głębi serca podziękować wszystkim kapłanom, osobom życia konsekrowanego, katechetom, animatorom, za ich ofiarną, ewangeliczną misję wobec dzieci i młodzieży, którzy w sercu Boga znajdują szczególne miejsce.

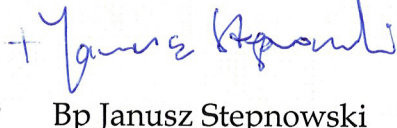
Stając jednak w prawdzie, mamy świadomość tego, że niektórzy spośród tych, którzy winni być świadkami kochającego Boga, szczególnie wobec tych „najmniejszych”, sprzeniewierzyli się swojej misji, burząc zamiast budować, zadając bolesne rany, zamiast prawdziwie kochać. A przecież misją Kościoła jest uobecnianie paschalnego misterium Jezusa Chrystusa, przez które życiodajna tajemnica staje się udziałem wszystkich ludzi. Kościół realizuje swoją misję nie tylko poprzez celebrację sakramentów, ale również przez katechizację, czy podejmowanie innych form pracy duszpasterskiej. Ta działalność wymaga „zapewnienia dzieciom i młodzieży bezpiecznego i przejrzystego środowiska wzrostu” (Dokument Konferencji Episkopatu Polski dotyczący prewencji nadużyć seksualnych w pracy duszpasterskiej i wychowawczej z dziećmi i młodzieżą).

Świadomi naszej odpowiedzialności przed Bogiem, a także mając też na uwadze wskazania Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski, niniejszym dekretem zatwierdzamy „Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w Metropolii Białostockiej”. Tym samym wszystkim kapłanom, siostrom i braciom zakonnym, katechetom, animatorom, całemu Bożemu Ludowi, z głęboką troską przekazujemy wskazania, którymi mają się kierować podejmując posługę wobec dzieci i młodzieży na terenie archidiecezji białostockiej, diecezji drohiczyńskiej i diecezji łomżyńskiej.

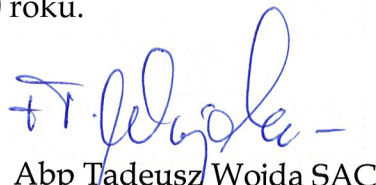
Wytyczne wchodzą w życie z dniem 1 lipca 2020 roku.

Bp Piotr Sawczuk

BISKUP DROHICZYŃSKI

Bp Janusz Stepnowski

BISKUP ŁOMŻYŃSKI

Abp Tadeusz Wojda SAC

METROPOLITA BIAŁOSTOCKI

WSTĘP

- *Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w Metropolii Białostockiej, tj. Archidiecezji Białostockiej, Diecezji Drohiczyńskiej i Diecezji Łomżyńskiej* (dalej: *Wytyczne*) przeznaczone są do stosowania we wszystkich parafiach, wspólnotach i dziełach Metropolii, zarówno przez osoby duchowne, konsekrowane, jak i świeckie, które podejmują jakąkolwiek posługę wśród dzieci i młodzieży, a także wśród osób niepełnosprawnych i bezbronnych. Kościół bowiem powinien stworzyć właściwe środowisko dla integralnego rozwoju każdego człowieka, niezależnie od jego wieku, czy sprawności intelektualnej.
- Opieka nad dziećmi i młodzieżą zawsze musi być związana z troską o ich integralny i pełny rozwój, dobro duchowe, psychiczne i fizyczne. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka, objawiona w prawie Bożym oraz strzeżona przez prawo kościelne i państwowe, winna stanowić źródło i gwarancję bezpieczeństwa każdej osoby objętej posługą duszpasterską. Szczególna troska należy się osobom bezbronnym, małoletnim i chorym, które w duchu Ewangelii powinny zostać otoczone największą opieką i być chronione przed każdym złem.
- Krzywda wyrządzona człowiekowi, szczególnie temu najbardziej bezbronnemu, to nie tylko rany zadane w wyniku przestępczych czynów, ale to również brak właściwej reakcji opiekunów na informację o nich, jak i niepodjęcie należytych starań, by im zapobiec.
- Każda placówka edukacyjna czy opiekuńczo-wychowawcza na terenie Metropolii Białostockiej, która w ramach swojej działalności statutowej podejmuje opiekę nad dziećmi, młodzieżą lub osobami niepełnosprawnymi, winna - jeśli uzna to za konieczne - dodatkowo opracować własny kodeks procedur i zachowań, który byłby uszczegółowieniem *Wytycznych*, obejmując m.in. takie obszary, jak: troska o wychowanków z niepełnosprawnością i specjalnymi potrzebami wychowawczymi, ochrona danych osobowych, zasady udostępniania wychowankom Internetu, wewnętrzne procedury postępowania oraz wykaz osób odpowiedzialnych za reagowanie na wiadomość o domniemanym wykorzystaniu osoby małoletniej lub niepełnosprawnej.
- Wszystkie osoby zaangażowane w posługę wobec dzieci i młodzieży zobowiązane są do zapoznania się z *Wytycznymi* oraz do pisemnego poświadczenia stosowania ich w misji duszpasterskiej oraz życiu osobistym.
- Wychowawcy, wykładowcy oraz alumni Wyższych Seminariów Duchownych Metropolii oraz wszystkie inne osoby przygotowujące się do podjęcia posługi na rzecz małoletnich na terenie Metropolii powinni zapoznać się z niniejszym dokumentem oraz złożyć deklarację o znajomości jego treści i stosowaniu go w życiu.
- Warunkiem włączenia w działalność duszpasterską Kościoła jest szczegółowe zapoznanie się z *Wytycznymi* i podpisanie deklaracji.
- Wszelkie akty przemocy fizycznej, werbalnej, psychicznej i seksualnej oraz akty wykorzystania seksualnego dokonywane wobec osób powierzonych naszej trosce i pozostających w jakiegokolwiek formie zależności wobec nas, są sprzeczne z zasadami życia społecznego oraz chrześcijańskiego i godne potępienia. Czyny te domagają się jednoznacznych reakcji Kościoła, zaś ze strony winowajcy podjęcia wysiłku pokuty i naprawienia wyrządzonych krzywd.

- Z pokorą uznając powagę zła zaistniałego w wyniku haniebnych czynów naszych braci i współpracowników, pragniemy stosować wszelkie środki mające na celu niedopuszczenie do powtórzenia takich zachowań w przyszłości. Od naszych zagubionych braci nie odwracamy się. Pragniemy okazać im wszelką możliwą pomoc, o ile uznają własny grzech oraz z odpowiedzialnością podejmą się wysiłku nawrócenia i zadośćuczynienia. Pomoc tę traktujemy jako braterski gest wobec samych winowajców, a jednocześnie jako część działalności profilaktycznej, mającej na celu uchronienie innych przed podobnymi zdarzeniami.
- W sytuacji podejrzenia o wykorzystanie seksualne, naszym zadaniem jest doprowadzenie do wyjaśnienia każdego przypadku oraz ochrona i pomoc poszkodowanym. W tym celu, szanując prawo do obrony (tym bardziej w sytuacji fałszywych oskarżeń), nie akceptujemy działań pozornych, mających na celu zbagatelizowanie i zatuszowanie sprawy, lecz dążymy do prawdy i w razie potrzeby do ukarania winowajcy oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie powtórzyły się w przyszłości. Odcinamy się od postaw bierności i milczenia, a tym bardziej ukrywania sprawców tego typu zachowań.
- W potwierdzonych i udowodnionych przypadkach jakiegokolwiek przemocy na tle seksualnym stosujemy się do odpowiednich przepisów polskiego prawa oraz rozporządzeń Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski.
- *Wytyczne* są wyrazem zaangażowania Metropolii Białostockiej w tworzenie właściwej aktywności prewencyjnej, która ma odnaleźć swoje stałe, konkretne i wymierne miejsce w działalności duszpasterskiej Kościoła lokalnego.

I. PRAWA DZIECI I MŁODZIEŻY

Dzieci i młodzież powierzeni duszpasterskiej trosce Kościoła mają prawo do:

- poszanowania własnej godności,
- swobody wypowiedzi,
- przynależności, np. do rodziny czy grupy, oraz do kontaktów i relacji społecznych,
- otrzymania wsparcia w rozwoju,
- budowania i potwierdzania własnej tożsamości,
- poważnego traktowania zgłaszanych dorosłym problemów,
- poczucia bezpieczeństwa i doświadczania odpowiedzialnej miłości,
- ochrony przed wszelkimi formami dyskryminacji,
- poznania oraz do ochrony swoich praw i potrzeb.

Powyższe prawa są niezbywalne, a ich ograniczenia mogą wynikać tylko z norm prawnych, wykonanych lub prawomocnych orzeczeń władzy sądowniczej, które mają na celu ochronę praw innych osób, a także życia i zdrowia tych osób oraz moralności społecznej.

II. OGÓLNE NORMY POSTĘPOWANIA

II.1. Normy prawa polskiego

Polskie prawo karne stawia granicę 15 lat, poniżej której – w przypadku jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym – mamy do czynienia z wykorzystaniem seksualnym, które jest traktowane ze szczególną surowością. W takim przypadku nie ma znaczenia ewentualna zgoda wyrażona przez poszkodowanego, a wszelkie tego typu czynności są zabronione oraz ścigane z urzędu.

W świetle prawa polskiego osoba małoletnia powyżej 15 roku życia może swobodnie decydować o kontaktach seksualnych. Natomiast zmuszanie do nich, czy też do tzw. innych czynności o charakterze seksualnym, także przy nadużyciu stosunku zależności formalnej lub duszpasterskiej, jest przestępstwem – zgodnie z art. 199 kodeksu karnego (dalej: kk). Nadużycie stosunku zależności ma miejsce w sytuacji wykorzystywania wszelkich zależności bądź krytycznej sytuacji pokrzywdzonego (pomiędzy dorosłym a małoletnim, ale też pomiędzy dorosłymi) w relacjach: wychowawca-wychowanek, pracodawca-pracownik, przełożony-podwładny, duchowny-penitent.

Kodeks karny w art. 304 § 1 stanowi: *Każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję.*

Ponadto, zgodnie z **art. 240 § 1** (po nowelizacji), w niektórych przypadkach **jest to obowiązek nie tylko społeczny, ale i prawny**, objęty sankcją karną: *Kto, mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 118, art. 118a, art. 120-124, art. 127, art. 128, art. 130, art. 134, art. 140, art. 148, art. 156, art. 163, art. 166, art. 189, art. 197 § 3 lub 4, art. 198, art. 200, art. 252 lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.*

Czyny określone art. 200 kk:

- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 oraz tzw. inne czynności seksualne,
- prezentowanie małoletnim treści pornograficznych,
- wykonywanie w obecności małoletniego czynności seksualnej,
- rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób umożliwiający małoletniemu poniżej lat 15 zapoznanie się z nimi.

Istotne w tego rodzaju przestępstwach jest to, że do wyczerpania znamion z art. 200 § 1 kk dochodzi nie tylko wówczas, gdy wola ofiary była przeciwna do oczekiwań sprawcy lub nie była jasno określona. Przestępstwa dopuszcza się także ten, kto swoim aktywnym zachowaniem ukierunkowanym na odbycie stosunku z małoletnim wywołuje u niego chęć udziału w określonych w przepisie czynnościach, a nawet wtedy, gdy tylko ułatwia podjęcie decyzji małoletniemu niewykluczającemu uczestnictwa w tych czynnościach, stwarzając przy tym warunki umożliwiające faktyczne zrealizowanie zamierzonego celu, np. poprzez zapewnienie odosobnienia lub wywołanie u małoletniego przekonania o braku naganności takich zachowań.

W odniesieniu do art. 200 § 1 kk należy też wyjaśnić pojęcie „inne czynności seksualne”. Według Sądu Najwyższego *inna czynność seksualna* (w rozumieniu art. 200 § 1 kk, a także art. 197 § 2 kk, art. 198 kk oraz art. 199 kk) *to takie zachowanie, niemieszczące się w pojęciu „obcowania płciowego”, które związane jest z szeroko rozumianym życiem płciowym człowieka, polegające na kontakcie cielesnym sprawcy z pokrzywdzonym lub przynajmniej na cielesnym i mającym charakter seksualny zaangażowaniu ofiary, co obejmuje te sytuacje, w których sprawca, zmiierzając do pobudzenia lub zaspokojenia swojego popędu, nie tylko dotyka narządów płciowych pokrzywdzonego (choćby przez bieliznę lub odzież), lecz podejmuje również inne czynności w zetknięciu z jego ciałem (np. pieszczoty, pocałunki).*

Czyny zabronione, które bezwzględnie należy zgłosić polskim organom ścigania, są zatem następujące:

- zgwałcenie osoby w wieku poniżej 15 lat (art. 197 § 3 ust. 2 kk),
- wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umysłowo (art. 198),
- obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej 15 lat (art. 200 § 1 kk),
- udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej 15 lat (art. 200 § 3-5 kk),
- nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim mającym poniżej 15 lat w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk).

Ponadto **do karalnych przestępstw seksualnych z małoletnimi, które nie są objęte obowiązkiem zawiadomienia z art. 240 kk,** należą:

- nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk),
- wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat 15 (art. 202 § 3-4c kk).

Według polskiego prawa (art. 39 kk) do środków ochrony małoletnich zalicza się m.in. następujące środki karne:

- zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi,
- obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- zakaz kontaktowania się z określonymi osobami,
- zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

Środki te mają na celu działania prewencyjne oraz „unieszkodliwienie” tego, kto dopuszcza się przestępstw wobec dzieci.

Trzeba mieć świadomość, że w specyficznych sytuacjach, odpowiedzialność karną może również ponieść osoba, która wskutek zaniedbania (np. mając uzasadnioną wiedzę o skłonnościach pedofilskich podległego jej pracownika) mogła narazić osobę małoletnią na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia (art. 160 § 2 kk).

Wszystkie osoby zaangażowane w różnorodną działalność w instytucjach kościelnych na terenie Metropolii Białostockiej muszą mieć świadomość prawnego obowiązku zgłaszania odpowiednim organom państwowym przestępstw przeciwko małoletnim. Obowiązek ten winny realizować za pośrednictwem pełnomocnika prawnego poszczególnych kurii biskupich lub przez dyrektora określonej instytucji (zgodnie z procedurami danej instytucji), ale mogą też uczynić to samodzielnie.

Osoby, które zdobędą wiedzę o przestępstwie dokonany przez duchownego lub inną osobę na terenie dowolnej placówki kościelnej, zobowiązane są niezwłocznie poinformować o tym biskupa diece-

zjalnego lub jego delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży, a także podjąć działania zgodne z obowiązującymi procedurami.

II.1.1. Stwierdzenie wiarygodności czynów, o których mowa w art. 240 kk

Art. 240 kk mówi o obowiązku zgłaszania „wiarygodnych informacji”, tj. takich, które u każdego człowieka rozsądnie oceniającego fakty powinny wywołać podejrzenie co do zaistnienia przestępstwa (liczy się tu uzasadnione przekonanie o prawdziwości informacji; jednak osoba, na której ciąży obowiązek zgłoszenia, nie ma uprawnienia do badania prawdziwości uzyskanej informacji).

Wiarygodność informacji w przypadku oskarżeń przeciw osobom duchownym uzyskuje się w wyniku następujących działań:

- w przypadku oskarżeń przeciwko osobom duchownym podejmowane jest wstępne dochodzenie kanoniczne zgodne z wytycznymi KEP.
- w przypadku, gdy osoba duchowna jest naocznym świadkiem przestępstwa, wówczas jej relacja złożona na piśmie (nawet krótka notatka) jest poświadczeniem faktu i w oparciu o nią podejmuje się działania angażujące organy ścigania.
- gdy osoba duchowna uzyska informację o popełnieniu przestępstwa od ofiary lub osoby trzeciej, będącej świadkiem zdarzenia, uwiarygodnienie tego faktu następuje przez sporządzenie notatki z rozmowy. Jeśli to możliwe, winna ona być potwierdzona przez osobę informującą jej własnoręcznym podpisem, ale nie należy tego wymagać od dzieci. Należy również poinformować daną osobę o prawnym obowiązku zgłaszania takich przypadków organom ścigania oraz ustalić, kto i w jakiej formie tego dokona.

II.1.2. Uwagi

- W przypadkach dotyczących osób duchownych zgłoszenie właściwym organom państwowym winno dokonywać się za pośrednictwem kompetentnych prawników współpracujących z kuriami biskupimi (pełnomocników prawnych).
- Podczas gromadzenia i przechowywania danych, poza obowiązkiem rzetelności i dyskrecji, konieczne jest uwzględnienie aktualnych norm prawnych. Po wejściu w życie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych (RODO) należy pamiętać o uwzględnieniu przepisów wewnątrzkościelnych dotyczących ochrony danych osobowych zawartych w „Dekrecie ogólnym w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim” wydanym przez Konferencję Episkopatu Polski w dniu 13 marca 2018 r.
- **Sekret powierzony podczas spowiedzi jest objęty absolutną tajemnicą i nie może być złamany (wykroczenie poza ten przepis pociąga konsekwencje przewidziane przez prawo kanoniczne). W tradycji i nauczaniu Kościoła dyskrecji podlega również kierownictwo duchowe; należy jednak pamiętać, że w polskim prawie karnym nie jest ono chronione.**

II.2. Normy prawa kościelnego

Prawo kościelne do najcięższych przestępstw dokonywanych na tle seksualnym zalicza:

- wykroczenie przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, tj. czyny zewnętrzne mające znamiona grzechu ciężkiego w dziedzinie seksualności (art. 6 Norm *De gravioribus delictis* oraz art. 1 § 1a Norm *Vos estis lux mundi*), popełnione przez duchownego z **osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia** albo z **osobą dorosłą, która jest trwale niezdolna do posługiwania się rozumem**, albo z **osobą bezradną** (art. 6 Norm *De gravioribus delictis* oraz art. 1 Norm *Vos estis lux mundi*);

Osoba bezradna w rozumieniu Motu Proprio *Vos estis lux mundi* to każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji (zob. art. 1 § 2c).

Tradycja Kościoła zawsze uważała, że szóste przykazanie obejmuje całość ludzkiej płciowości (KKK 2336), a więc przestępstwem jest nie tylko pełen stosunek seksualny (w jakiegokolwiek formie), ale też: dotykanie intymnych części ciała, zmysłowy pocałunek w usta, masturbacja, doprowadzenie do czynności seksualnej małoletniego lub osoby bezradnej z inną osobą, której duchowny miałby się przyglądać, demonstrowanie małoletniemu lub osobie bezradnej czynności seksualnych dokonywanych przez osoby trzecie lub nagrań pornograficznych, obnażanie się, prowokowanie lub namawianie do grzechu nieczystego, także za pomocą e-maila lub sms-a, fotografowanie lub filmowanie małoletnich lub osób bezradnych w celach pornograficznych, a nawet prowadzenie rozmów na tematy seksualne w sposób erotyzujący. Do przestępstwa nie jest więc konieczny kontakt fizyczny, ale wystarczy czyn dokonany przez telefon czy Internet. Każde działanie sprawcy, niezależnie od czasu trwania, w celu wykorzystania małoletniego lub osoby bezradnej dla uzyskania satysfakcji seksualnej już samo w sobie jest przestępstwem.

- nabywanie, przechowywanie albo upowszechnianie obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej 14 roku życia, przez duchownego (art. 6 Norm *De gravioribus delictis*); chodzi tu o nabywanie i przechowywanie w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia oraz o wszelkie czynności o charakterze seksualnym, tak bezpośrednim, jak i pośrednim, dokonywane z małoletnimi, o których mowa w polskim prawie karnym, w tym także gromadzenie i przechowywanie pornografii dziecięcej;
- W prawie kościelnym granica małoletności została wyznaczona na wiek 18 lat (inaczej niż w polskim prawie karnym). W przypadkach, gdy ofiara ma ukończony osiemnasty rok życia, ale pozostaje trwale niezdolna do posługiwania się rozumem, stosuje się te same przepisy, które odnoszą się do osób małoletnich. W odniesieniu do osób bezradnych procedurę postępowania określają odpowiednie dokumenty kościelne, począwszy od Motu Proprio *Vos estis lux mundi*.
- nakłanianie penitenta do grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1387 KPK; art. 4 Norm *De gravioribus delictis*); ze szczególną powagą i surowością traktowane są te przypadki, w których kapłan użył sakramentu pokuty lub wykorzystał inną zależność penitenta, np. w kierownictwie duchowym, do wytypowania ofiary oraz jako pretekst do pierwszego kontaktu, kontynuowanego poza formułą sakramentu pokuty, podczas którego dochodziłoby do jakichkolwiek czynności o charakterze seksualnym, o których mowa w prawie;
- ponadto kan. 1395 KPK przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności, niepodlegające specjalnym regulacjom.

Przedawnienie według prawa kościelnego następuje po 20 latach od popełnienia przestępstwa, a gdy mamy do czynienia z grzechem przeciwko osobie małoletniej, przedawnienie liczy się od chwili uzyskania przez ofiarę pełnoletności, a więc następuje w dniu, gdy kończy ona 38 lat. W niektórych przypadkach, rozpatrywanych indywidualnie, Kongregacja Nauki Wiary może zdecydować o niezastosowaniu reguły o przedawnieniu i rozpatrywać je nawet po tym terminie (art. 7 Norm *De gravioribus delictis*).

Należy pamiętać, że pomimo jasnych ram czasowych stawianych przez prawo, zarówno karne, jak i kanoniczne, nie istnieje pojęcie „przedawnienia medialnego”. Jak pokazuje praktyka, dziennikarskie śledztwa i komunikaty odnoszą się często do spraw formalnie przedawnionych.

Oczywistą więc sprawą jest z jednej strony fakt, że prawdy, sprawiedliwości i zadośćuczynienia można domagać się po latach, z drugiej zaś to, że po latach można też zniszczyć dobre imię konkretnej osoby duchownej oraz Kościoła, jeśli atakuje się go niesłusznie. Powinno to być dla wszystkich dodatkowym

motywem do podejmowania wyzwań związanych z wszelkimi doniesieniami o wykorzystywaniu małoletnich. Chodzi o to, aby:

- w przypadku potwierdzenia zarzutów, niezależnie od czasu tych zdarzeń, móc podjąć realny wysiłek zadośćuczynienia ofiarom,
- w przypadku niepotwierdzenia lub fałszywości oskarżeń móc podjąć odpowiednie kroki, mające na celu ochronę dobrego imienia Kościoła oraz poszczególnych kapłanów.

Biskupi Metropolii, w przypadku uzasadnionych zarzutów odnoszących się do duchownych, powinni podjąć zdecydowane działania prewencyjne, kierując domniemanych podejrzanych (tymczasowo lub na stałe) do takich miejsc pobytu i pracy, w których nie będą mieli bezpośredniego kontaktu z dziećmi i młodzieżą lub innymi osobami, w stosunku do których mogliby dopuścić się nagannych zachowań.

III. PROCEDURA OBOWIĄZUJĄCA W KONKRETNYM PRZYPADKACH

Ochrona i wsparcie pokrzywdzonych oraz sprawiedliwe ukaranie winnych i zadośćuczynienie za krzywdy – w sprawach związanych z wykorzystaniem seksualnym – według prawa Kościoła katolickiego nakłada na biskupa diecezjalnego (w przypadku zakonów - na wyższych przełożonych zakonnych) obowiązek przeprowadzenia wstępnego dochodzenia, a następnie przekazanie uzyskanej dokumentacji do Kongregacji Nauki Wiary (lub innej kompetentnej dykasterii). Celem wstępnego dochodzenia jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistniałego przestępstwa i wykazanie zasadności oskarżenia, a w przypadku stwierdzenia prawdziwości stawianych zarzutów, po zebraniu stosownej dokumentacji, przekazanie jej Stolicy Apostolskiej. W praktyce oznacza to konieczność spełnienia poniższych warunków oraz zachowania następującej procedury.

- **Osobami kompetentnymi do przyjęcia i prowadzenia sprawy** w Metropolii Białostockiej są biskupi poszczególnych diecezji, którzy - zapoznawszy się osobiście ze sprawą - powinni powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub specjalnej komisji. W każdej z diecezji Metropolii Białostockiej został powołany delegat biskupa ds. ochrony dzieci i młodzieży, który jest wyznaczany jako odpowiedzialny za przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego. Nazwisko oraz aktualne dane kontaktowe delegata znajdują się na oficjalnych stronach internetowych diecezji.
- **Osoba zgłaszająca wykorzystanie** może także zwrócić się do biskupa diecezjalnego swego miejsca zamieszkania lub jego delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży, a w przypadku oskarżenia wobec osoby zakonnej również do przełożonego wyższego, któremu podlega oskarżona osoba. W takiej sytuacji biskup diecezjalny podejmie stałą współpracę z danym zakonem, ale obowiązek przeprowadzenia dochodzenia przynależy do wyższego przełożonego zakonnego. Osobę oskarżającą należy poinformować o prawnym obowiązku złożenia zawiadomienia do świeckich organów ścigania, zgodnie z przepisami prawa.
- Gdyby oskarżenie zostało wniesione **przeciwko zmarłemu duchownemu, zasadniczo nie wszczyna się dochodzenia kanonicznego**, chyba że wymaga tego dobro osób poszkodowanych lub Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.
- **Ofiarę seksualnego wykorzystania**, jak również jej bliskich, należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając im poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy. Należy też - jeśli jest taka potrzeba - ułatwić im uzyskanie specjalistycznej pomocy duchowej, psychologicznej oraz prawnej. W każdej z diecezji Metropolii Białostockiej został ustanowiony duszpasterz osób pokrzywdzonych. Jego nazwisko oraz aktualne dane kontaktowe znajdują się na oficjalnych stronach internetowych diecezji.
- **Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego** jest zbadanie faktów i okoliczności czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu wobec osoby poniżej osiemnastego roku życia lub osoby pełnoletniej, która jest niezdolna do posługiwania się rozumem, czy też osoby bezradnej. Należy przy tym poznać i opisać stan faktyczny, przygotować właściwą dokumentację oraz uniemożliwić ewentualną kontynuację przestępstw, a także ułatwić naprawienie zła. Dlatego pierwszą informa-

cję na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie i dyskretnie zweryfikować, aby w wyniku tej procedury nie ucierpiało dobre imię osoby zgłaszającej, jak i domniemanego podejrzanego. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie informacje stanowią podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej do bezpośredniej rozmowy. Na podstawie pierwszej zweryfikowanej informacji biskup diecezjalny rozstrzyga dalszy tryb postępowania, działając według aktualnych norm prawa kościelnego i państwowego.

- Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie wszelkich informacji, możliwych do pozyskania i wiarygodnych. Dokonuje się to przez rozmowę z pokrzywdzonymi i świadkami, zebranie dostępnych dokumentów, w tym opinii lekarskich i psychologicznych. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, biskup ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 KPK, który zezwala ograniczać lub zakazać sprawowania czynności duszpasterskich, nakazać lub zakazać bytu w jakimś miejscu, a nawet zabronić publicznego uczestnictwa w Eucharystii.
- Jeżeli ujawnione fakty dotyczyłyby przeszłości, a istnieje pewność, że nie mają swej kontynuacji, wówczas biskup rozstrzyga, czy i jakie zastosować wobec duchownego skuteczne środki prewencyjne.
- Podejrzany aż do momentu udowodnienia winy w wyniku przeprowadzenia formalnego procesu korzysta z domniemania niewinności i nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy duchowej, prawnej i psychologicznej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia; ma on też prawo oczekiwać stosownego zadośćuczynienia.
- Dokumentacja wstępnego dochodzenia jest z zasady przeznaczona do wewnętrznego użytku przełożonych kościelnych prowadzących sprawę. Biskup powinien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę - biorąc pod uwagę znamiona przestępstwa - do złożenia odrębnego zawiadomienia do właściwych organów państwowych. Przy złożeniu zawiadomienia ww. dokumentacja może zostać przekazana państwowym prokuraturom, jeśli o nią proszą.
- **Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego według prawa polskiego.** W przypadku, gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne, wynikające z tego postępowania. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna oraz te osoby, które mogły świadomie przyczynić się do zaistnienia lub trwania takiej sytuacji.
- W sytuacjach dotyczących **osób świeckich** działających w strukturach Kościoła, a popełniających wykroczenie przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą, która nie ukończyła 18 roku życia lub z osobą pełnoletnią, która jest trwale niezdolna do posługiwania się rozumem, lub z osobą bezradną, należy postępować w sposób analogiczny do ukazanego wyżej.
- **Szczegółowe przepisy** odnoszące się do powyższych spraw zostały nakreślone w *Wytycznych Konferencji Episkopatu Polski* oraz *Aneksach*, które stanowią treść *Załączników* do niniejszego opracowania.

IV. SUGEROWANA PROCEDURA WOBEC OSKARŻEŃ I ZARZUTÓW

IV.1. Gdy dowiedziałeś(aś) się o molestowaniu seksualnym

W przypadku gdy poproszono cię o rozmowę, podczas której dowiedziałeś(aś) się o nagannym zachowaniu osoby duchownej lub innej (niezależnie od tego, czy zgłasza się osoba poszkodowana czy jej otoczenie), należy:

- z uwagą wysłuchać relacji, starając się pozyskać podstawowe informacje odnoszące się do czasu, miejsca i innych okoliczności zdarzeń oraz wieku pokrzywdzonego w czasie, gdy mogło dojść do wykorzystania,
- od samego początku wykazać zrozumienie i zainteresowanie, nie bagatelizując i nie lekceważąc sprawy,
- na ile to możliwe, upewnić się czy podane informacje są prawdziwe, ale w razie wątpliwości nigdy nie sugerować danej osobie, że „nic wielkiego się nie stało”, nie kwestionować jej doświadczenia i nie wydawać pochopnych sądów,
- poinformować rozmówcę o konieczności przekazania tej sprawy dalej (według procedur kościelnych i państwowych) oraz o potrzebie spotkania z osobą, która w imieniu biskupa przeprowadzi wstępne dochodzenie.

Ogólnie rzecz biorąc, każdy kto został obdarzony zaufaniem jako osoba pierwszego kontaktu, powinien takie zadanie spełnić, pamiętając jednak o następujących kwestiach:

- przeprowadzenie dalszych czynności proceduralnych należy do osób wyznaczonych przez biskupa,
- osoba pierwszego kontaktu nie ma obowiązku przeproszania za czyny wyjawiane podczas spotkania,
- należy doprowadzić do przekazania sprawy biskupowi diecezjalnemu lub innej osobie upoważnionej,
- niedopuszczalne jest prowadzenie samodzielnego śledztwa czy też równoległego dochodzenia, kiedy sprawa zostanie już przekazana biskupowi diecezjalnemu,
- w przypadku ujawnienia sprawy opinii publicznej (nawet w minimalnym zakresie), rozsądną rzeczą jest nie wyrażać własnych opinii czy wersji przebiegu zdarzeń ani też nie występować w obronie kogokolwiek (osobą upoważnioną do kontaktu z osobami niewłączonymi w sprawę, w tym z przedstawicielami mediów, jest wyłącznie ten, kto z mandatu biskupa pełni oficjalną funkcję rzecznika w danej sprawie),
- prowadzący dochodzenie może potrzebować pomocy, której należy mu udzielić na jego prośbę, jednak dla dobra sprawy nie należy podejmować jakichkolwiek działań na własną rękę, nawet gdy wydaje się, że sprawę można prowadzić w odmienny sposób niż robią to wyznaczone do tego osoby.

IV.2. Gdy sam zostałeś(aś) oskarżony(a)

- W takim przypadku - nawet gdy zarzuty są nieprawdziwe i krzywdzące - musisz uznać, że jako strona w danej sprawie nie jesteś obiektywny(a) i musisz niezwłocznie o wszystkim zawiadomić biskupa lub jego delegata, którzy podejmą konieczne działania.
- Zakazuje się kontaktu z oskarżającym, gdyż może to zostać odczytane jako próba nacisku mająca na celu zamknięcie mu ust i wyciszenie całej sprawy.

IV.3. Gdy w twoim środowisku zaczynają krążyć informacje o nagannym postępowaniu twoim lub innego kapłana

- O sprawie należy poinformować biskupa diecezjalnego lub jego delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży (nawet jeśli relacjonowana sprawa wydaje się mało wiarygodna).
- Może się zdarzyć, że zostaniesz poproszony(a) o pomoc - podobnie jak w przypadku osoby pierwszego kontaktu - wówczas powinieneś uzyskać możliwie dokładne informacje, ale wyłącznie w tym celu, aby przekazać je biskupowi lub jego delegatowi.
- Nie wolno prowadzić dochodzenia na własną rękę; należy pamiętać, że w przypadku krążących informacji to, co sami słyszeliśmy, daje niepełny obraz. Zadaniem prowadzącego dochodzenie z ramienia biskupa jest zgromadzenie wszelkich informacji ze wszystkich możliwych źródeł i podjęcie dalszych działań zgodnie z procedurami.

IV.4. Czego powinieneś unikać w każdym przypadku?

Choć w przypadku oskarżeń możemy spotykać się z całą gamą możliwości: od autentycznych przypadków seksualnych przestępstw po nieprawdziwe oskarżenia, a nawet prowokacje, to jednak musimy zrobić wszystko, aby już od samego początku starać się tworzyć atmosferę wzajemnego zaufania i spokoju, wykluczając wszelką agresję czynną lub bierną, a także jakiegokolwiek gwałtowne reakcje (nawet gdyby wydawały się usprawiedliwione), które później wymagałyby podejmowania dodatkowych działań. Z tego powodu, uwzględniając godność każdej osoby oraz delikatność podejmowanych spraw:

- należy unikać wszystkiego, co miałyby pozór działań mających na celu wyciszenie lub zatuszowanie sprawy, a nie prowadziłyby do dojścia do pełnej prawdy,
- dla dobra wszystkich nie wolno z własnej inicjatywy, bez porozumienia z odpowiedzialnym za prowadzenie wstępnego dochodzenia, angażować się osobiście w sprawę, a tym bardziej prowadzić równoległego śledztwa.

IV.5. Zasady reagowania na oznaki wykorzystania seksualnego

Informacje na temat przestępstw wobec małoletnich lub prawdopodobieństwa ich wystąpienia mogą pochodzić z różnych źródeł.

IV.5.1. Skąd mogą pochodzić wiadomości o aktach przemocy czy wykorzystania małoletniego?

- sama osoba skrzywdzona może to ujawnić,
- ktoś ujawni, że wie od osoby skrzywdzonej, że w stosunku do niej lub innej osoby użyto przemocy lub że nadal jest wykorzystywana i doznaje jakiejś formy przemocy,
- osoba skrzywdzona może pokazywać zranienia, ale nie potrafi przedstawić wystarczających wyjaśnień,
- zaburzenia zachowania osoby skrzywdzonej mogą wskazywać na to, że prawdopodobnie doświadcza ona jakiegoś rodzaju przemocy.

Na wykorzystanie seksualne osoby małoletniej mogą wskazywać między innymi:

- erotyzacja,
- problemy emocjonalne,
- zachowania autodestrukcyjne,
- dolegliwości psychosomatyczne,
- objawy nerwicowe,
- problemy szkolne.

Wejście w posiadanie wiedzy o faktycznych lub prawdopodobnych przypadkach przemocy wymaga podjęcia odpowiednich działań.

IV.5.2. Co należy robić w sytuacji, gdy osoba małoletnia wyjawia ci swój problem?

- Zachowaj spokój.
- Potraktuj tę osobę poważnie.
- Stosuj aktywne słuchanie, które wyraża współczucie i wsparcie.
- Nie okazuj szoku ani przerażenia w reakcji na usłyszane treści, ale też ich nie bagatelizuj.
- Zadawaj pytania otwarte i tylko w celu uściślenia. Unikaj pytań naprowadzających i nie sugeruj własnych sądów. Używaj słów, które są zrozumiałe dla osoby małoletniej, i pozwól jej mówić w jej własnym tempie.
- Poinformuj tę osobę, że ujawniając problem, postępuje właściwie.
- Zapewnij, że zrobisz wszystko, co możesz, by okazać jej właściwą pomoc.
- Powiedz osobie, z którą rozmawiasz, że nie ponosi ona winy za zaistniałą sytuację.
- Wyjaśnij, że aby jej pomóc, usłyszanymi informacjami będziesz musiał(a) podzielić się z innymi. Pod koniec rozmowy poinformuj ją, co zamierzasz dalej zrobić i komu przekażesz uzyskane od niej informacje.
- Pamiętaj: osoba, która jako pierwsza dowiaduje się o zaistnieniu potencjalnego przypadku wykorzystania małoletniego, nie jest upoważniona do orzekania, czy to zdarzenie miało miejsce. Jest to zadanie odpowiednich organów i instytucji, do których sprawa zostanie skierowana na dalszych etapach.
- Sporządź notatkę z przebiegu rozmowy i podpisz się pod nią czytelnie. Działaj bez zwłoki, zgodnie z procedurami zawartymi w niniejszym dokumencie.

IV.5.3. Czego nie powinno się robić?

- Nie wpadaj w panikę. Nie reaguj afektywnie.
- Nie lekceważ słów osoby małoletniej. Nie wyrażaj przypuszczeń, sugestii, nie stawiaj hipotez, nie parafrazuj tego, co zostało powiedziane, nie przedstawiaj alternatywnych wyjaśnień.
- Nie wyciągaj dodatkowych informacji. Nie dopytuj o szczegóły, by nie prowadzić do ponowienia traumy. To, co dziecko powiedziało w sposób dobrowolny, wyznacza nieprzekraczalną granicę. Stawianie pytań osobie, która komunikuje dany fakt, może mieć wpływ na sposób, w jaki później opíše to wydarzenie.
- Nie wyrażaj opinii i komentarzy (ani negatywnych, ani pozytywnych) na temat domniemanego sprawcy.

- Nie składaj małoletniemu żadnych obietnic, które nie będą mogły zostać dotrzymane, szczególnie w kwestii poufności. Nie mów niczego w stylu: „obiecuję nikomu o tym nie powiedzieć”, ani: „to pozostanie tajemnicą” itp.
- Nie ujawniaj szczegółów rozmowy osobom postronnym, a zwłaszcza osobie, której osoba małoletnia postawiła zarzuty.

V. ORGANIZACJA OPIEKI DUSZPASTERSKIEJ ORAZ WYPOCZYNKU DZIECI I MŁODZIEŻY

V.1. Podstawowe zasady postępowania w pracy duszpasterskiej z dziećmi i młodzieżą

1. Nietykalność cielesna dzieci i młodzieży jest nienaruszalna. Niedozwolone jest stosowanie kar cielesnych. Niedopuszczalne są również wszelkie zachowania, które w naszej kulturze stanowią przekraczanie granic intymności.
2. Wszyscy mają prawo do bycia traktowanymi z jednakową troską.
3. Nikt nie może tolerować zachowań, które byłyby krzywdzeniem innych, niezależnie od źródła takiej krzywdy.
4. Uprzywilejowaną przestrzenią spotkań z dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza indywidualnych, są miejsca publiczne, a nie prywatne mieszkania wychowawców, osób duchownych czy zakonnych. Zasada ta odnosi się również do sakramentu pokuty i pojednania, który powinien być sprawowany w konfesjonale. Niedopuszczalne są indywidualne spotkania w prywatnych mieszkaniach.
5. Zabrania się częstowania podopiecznych alkoholem, papierosami, środkami psychoaktywnymi oraz tolerowania ich używania. Również personel sprawujący opiekę nad dziećmi i młodzieżą nie może być pod wpływem alkoholu ani innych środków psychoaktywnych.
6. W pracy z dziećmi i młodzieżą duchowni oraz świeccy powinni używać środków, języka i metod adekwatnych do wieku. Ta zasada odnosi się również do komunikacji za pośrednictwem mediów, takich jak telefon komórkowy, Internet, itp. W żadnym wypadku nie wolno wykorzystywać materiałów zawierających przemoc oraz treści o charakterze seksualnym lub moralnie wątpliwych.
7. Dzieciom i młodzieży przysługuje prawo do prywatności. Prawo to w szczególności sposób winno być respektowane w takich miejscach, jak: przebieralnie, pływalnie, łazienki i toalety. W wymienionych wyżej miejscach nikt nie może ingerować w prywatność wychowanków. W żadnym wypadku nie wolno tam wykonywać im zdjęć ani ich nagrywać. Należy także zadbać, by zdjęć i filmów nie robili sobie nawzajem sami wychowankowie.
8. Nikt nie może wyręczać dzieci i młodzieży ani pomagać im w czynnościach natury osobistej (toaleta, mycie się, przebieranie itp.), o ile są oni w stanie wykonać te czynności samodzielnie. Jeżeli sami wychowankowie ze względu na wiek albo własne ograniczenia nie są w stanie wykonać tych czynności samodzielnie, pomocy zawsze powinni udzielać świeccy, najlepiej tej samej płci.

V.2. Zasady obowiązujące w czasie wyjazdów z wychowankami

1. Poniższe zasady organizacji wyjazdów z dziećmi i młodzieżą są uzupełnieniem przepisów zawartych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej. Organizując wszelkiego typu wyjazdy wypoczynkowe dla dzieci i młodzieży, należy pamiętać o wymogach prawnych zawartych w Ustawie z dnia 11 września 2015 roku o zmianie Ustawy o systemie oświaty i Ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1629) oraz w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 roku w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2016 r. poz. 452).

2. **Obowiązującą zasadą doboru osób, które w dziełach parafialnych i diecezjalnych sprawują pieczę nad dziećmi i młodzieżą, jest ich weryfikacja w rejestrze prowadzonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości na podstawie Ustawy z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (Dz.U. z 2018 r. poz. 405); od ww. osób zaleca się także przedłożenia aktualnego wypisu z Krajowego Rejestru Karnego. Za wspomnianą weryfikację opiekunów odpowiedzialny jest podmiot organizujący dane wydarzenie; każda osoba może również samodzielnie dokonać autoweryfikacji.**
3. Wszystkie wycieczki, wyjazdy, turnusy wakacyjne powinny być starannie planowane i w sposób formalny dokumentowane, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii transportu, zakwaterowania, planu dnia oraz bezpieczeństwa. Należy także zadbać o stosowne ubezpieczenia, zgodnie z wymogami prawa polskiego albo krajów, w których będą przebywać wychowankowie i ich opiekunowie.
4. W czasie wyjazdów należy zwrócić uwagę na zachowania podopiecznych mogące wskazywać na ich problemy z aklimatyzacją w grupie, trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami oraz problemy w zakresie radzenia sobie z sytuacjami trudnymi w grupie rówieśników. Zadaniem wychowawcy jest podjęcie odpowiednich działań zmierzających do zniwelowania wymienionych trudności.
5. Szczególną uwagę należy się wykazać w stosunku do tych podopiecznych, których zachowanie może stwarzać zagrożenie, budzić niepokój lub być źródłem trudności dla innych osób. Nikt nie może bagatelizować sygnałów mogących wskazywać na izolowanie się podopiecznego w grupie, przejawy agresji, konflikty między podopiecznymi, pojawiające się wśród wychowanków zachowania seksualne nieadekwatne do ich wieku, wykorzystywanie przez rówieśników zagubienia i nieporadności słabiej przystosowanych do radzenia sobie w grupie. W takich sytuacjach należy zawsze adekwatnie reagować.
6. Należy poświęcać więcej uwagi wychowankom, którzy nie radzą sobie emocjonalnie w kontaktach z rówieśnikami, i kontrolować, czy sytuacja nie stanowi dla nich zbyt dużego obciążenia lub zagrożenia. W takich okolicznościach należy wyjaśnić zaistniałą sytuację oraz podjąć odpowiednie czynności zapewniające bezpieczeństwo podopiecznych. W sytuacjach zagrożenia należy zgłosić problem przełożonemu, a w uzasadnionych przypadkach rodzicom, opiekunom, odpowiednim władzom.
7. Na każdy wyjazd z dziećmi i młodzieżą, po uprzednim zapoznaniu rodziców (opiekunów prawnych) z programem wyjazdu, organizator wyjazdu zobowiązany jest uzyskać ich pisemną zgodę. Rodzice powinni otrzymać numer telefonu, pod którym będą mogli uzyskać informacje o dziecku podczas jego wyjazdu.
8. Podczas wyjazdów należy zadbać o odpowiednią proporcję mężczyzn i kobiet w gronie wychowawców, stosownie do liczby chłopców i dziewcząt w grupie.
9. Na początku wycieczki wychowawcy mają obowiązek zapoznać uczestników z obowiązującymi podczas niej zasadami i regulaminem, i odnotować ten fakt w dokumentacji.
10. Należy zwrócić uwagę, aby czas przeznaczony na odpoczynek nocny był zaplanowany w sposób zgodny z normami bezpieczeństwa. Szczególną uwagę należy poświęcić rozplanowaniu miejsc noclegowych. Sypialnie chłopców i dziewcząt powinny być odseparowane i nadzorowane przez personel tej samej płci, co przebywający w nich wychowankowie.
11. Opiekunowie nie powinni nocować w pomieszczeniu, w którym nocują dzieci lub młodzież. W sytuacji szczególnej, wymagającej od członka personelu pozostania w nocy w sypialni z wychowankiem, powinien on o tym fakcie powiadomić inną osobę dorosłą: przełożonego lub kierownika wycieczki oraz, jeśli to możliwe, rodzica (opiekuna prawnego) wychowanka. Niedopuszczalne jest spanie opiekuna i wychowanka na tym samym łóżku.

12. Wychowawca powinien na bieżąco przekazywać organizatorowi informacje na temat zdarzeń mających miejsce w trakcie organizowanych spotkań, które mogą stanowić zagrożenie dla ich uczestników, oraz sygnalizować potrzebę podjęcia interwencji ze strony organizatorów w przypadku dostrzeżonych problemów.

V.3. Troska o wychowanków z niepełnosprawnością lub specjalnymi potrzebami wychowawczymi

1. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi wymagają więcej troski od pozostałych. Od opiekunów oczekuje się w takich przypadkach szczególnej wrażliwości.
2. Jeżeli zachodzi potrzeba pomocy wychowankowi z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, personel winien jej udzielać z pełnym zrozumieniem problemu oraz za zgodą rodziców (opiekunów prawnych). Przy udzielaniu takiej pomocy należy kierować się należytyym szacunkiem i dyskrecją.
3. Nikt nie może wyręczać osoby z niepełnosprawnością w czynnościach osobistych, które jest w stanie wykonać samodzielnie. W nagłym wypadku, gdy ten rodzaj pomocy jest potrzebny, rodzice lub opiekunowie prawni powinni zostać o tym powiadomieni tak szybko, jak to jest możliwe.
4. Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością oraz ze specjalnymi potrzebami wychowawczymi mogą łatwiej niż inni podlegać wykluczeniu w grupie rówieśniczej. Dlatego ważna jest umiejętność zauważania takich sytuacji przez opiekunów, tym bardziej że opisywane osoby mogą mieć trudności w wyrażaniu swoich uczuć i potrzeb. Nie należy lekceważyć tego, co mówią.

V.4. Zasady korzystania z Internetu

Parafie, wspólnoty i wszelkie dzieła Metropolii Białostockiej, które zapewniają dzieciom i młodzieży dostęp do Internetu, są zobowiązane podejmować działania zabezpieczające przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju, a także zatroszczyć się o instalację i aktualizację oprogramowania zabezpieczającego. Mają też zapewnić dostęp do materiałów edukacyjnych dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu.

VI. DEKLARACJA RESPEKTOWANIA „WYTYCZNYCH DOTYCZĄCYCH OCHRONY DZIECI I MŁODZIEŻY W METROPOLII BIAŁOSTOCKIEJ”

Poniższą deklarację należy przedstawić do podpisu każdej osobie (biskupom, księżom, osobom konsekrowanym, seminarzystom, katechetom, wychowawcom i nauczycielom, animatorom, wolontariuszom, praktykantom, stażystom itd.), która podejmuje na terenie Metropolii Białostockiej jakąkolwiek odpowiedzialność wobec dzieci i młodzieży, po uprzednim zapoznaniu ich z treścią dokumentu, wynikających z niego obowiązków, opisanych procedur i konsekwencji prawnych.

Osoby duchowne i konsekrowane składają deklarację w kuriach własnych diecezji, alumni wyższych seminariów duchownych w rektoratach, zaś osoby świeckie w miejscu pełnienia posługi (parafie, Caritas, placówki wychowawcze, instytucje centralne, szkoły katolickie, stowarzyszenia i fundacje itp.). Wszystkie kościelne podmioty prawne zatrudniające takie osoby są zobowiązane do przechowywania deklaracji, jako wewnętrznej dokumentacji, według obowiązujących przepisów RODO.

DEKLARACJA

Ja inkardynowany do archidiecezji/diecezji
..... / zatrudniony w placówce wychowawczej / pełniący
obowiązki w czasie turnusu wakacyjnego / przygotowujący się do pracy z małoletnimi / pracujący
z małoletnimi / pracujący z osobami bezradnymi /*,
oświadczam, że znam treść dokumentu „Wytyczne dotyczące ochrony dzieci i młodzieży w Metropolii
Białostockiej”, rozumiem zawarte w nim wskazania i wynikające z nich obowiązki, opisane procedury
oraz mam świadomość konsekwencji prawnych.

Przyjmuję do wiadomości, że nieprzestrzeganie przeze mnie „Wytycznych” traktowane będzie jako
poważne naruszenie podstawowych obowiązków związanych z moim statusem i powierzoną mi od-
powiedzialnością, z wszystkimi wynikającymi stąd konsekwencjami określonymi przez prawo kano-
niczne i państwowe, co potwierdzam własnoręcznym podpisem.

Miejscowość, data:

.....
czytelny własnoręczny podpis

* Należy podkreślić właściwe określenie oraz ewentualnie uszczegółowić pełnione zadania.

ZAŁĄCZNIKI

WYTYCZNE KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI

Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia^{1}.*

Kościół jako wspólnota wiernych troszczy się o zbawienie każdego człowieka i dobro wspólne społeczności, wśród której realizuje swoją misję. Ze względu na Chrystusa jest wrażliwy na wszystko, co służy prawdziwemu dobru człowieka i nie jest obojętny na to, co mu zagraża (por. Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, nr 13).

Zadaniem wszystkich, którzy pełnią posługę we wspólnotach Kościoła, w sposób szczególny biskupów, prezbiterów, diakonów oraz ich współpracowników i współpracowniczek jest pomagać ludziom, którym służą, by w swoim codziennym życiu znaleźli Boga. Podstawową zasadą tej posługi jest poszanowanie godności każdej osoby na wzór Chrystusa Pana. Szczególnym wymogiem tej zasady jest uznanie i respektowanie prawa wszystkich dzieci oraz młodzieży do tego, by były otoczone troską i szacunkiem oraz wzrastały w środowisku bezpiecznym, wolnym od wykorzystania, manipulacji i przemocy. Każde dziecko, przyjęte z wdzięcznością przez wspólnotę Kościoła jako dar od Boga, jest podmiotem tego niezbywalnego prawa zakorzenionego głęboko w nauczaniu Jezusa. Zobowiązuje to do nieskazitelnie bezinteresownej służby na rzecz duchowego, fizycznego i emocjonalnego rozwoju dzieci i młodzieży oraz wyklucza, aby ktokolwiek z posługujących w Kościele w jakikolwiek sposób naruszał fizyczną lub psychiczną integralność dzieci i młodzieży. Równocześnie zobowiązuje do zaangażowania na rzecz przejrzystości w wyjaśnianiu wszelkich podejrzeń o niewłaściwe zachowania oraz do zapewnienia, że osoby winne naruszeń praw dzieci i młodzieży, niezależnie od pełnionej funkcji lub urzędu, zostaną pociągnięte do odpowiedzialności zgodnie z obowiązującymi normami ustanowionymi przez kompetentną władzę kościelną przy poszanowaniu prawa obowiązującego w Polsce.

Wśród ważnych zadań, które mają na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych, w szczególności zaś ochronę dzieci i młodzieży, znajduje się przyjęcie właściwej postawy wobec przypadków nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób małoletnich. W nauczaniu Kościoła, w jego praktyce duszpasterskiej i wychowawczej oraz w jego rozstrzygnięciach dyscyplinarnych, bezpieczeństwo dzieci i młodzieży jest jego szczególną troską oraz integralną częścią dobra wspólnego. Kościół pragnie być przykładem stosowania najlepszych praktyk zarówno w ochronie dzieci i młodzieży, jak i w odpowiedzi na krzywdy wyrządzone przez duchownych. Jedyną możliwą reakcją Kościoła na bolesne zjawisko wykorzystania seksualnego osób małoletnich jest rzetelne poszukiwanie prawdy i sprawiedliwości oraz trwanie na ich gruncie. Nadużycia seksualne Kościół uznaje za ciężkie grzechy domagające się jednoznacznych reakcji także o charakterze dyscyplinarnym wobec osób, którym udowodniono popełnienie takich czynów, podjęcia uzdrawiającego dzieła pokuty, zarówno przez sprawcę, jak i całą wspólnotę Kościoła, naprawienia wyrządzonych krzywd wobec ofiary i wspólnoty oraz dołożenia wszelkich starań, aby podobne sytuacje nie miały miejsca w przyszłości.

^{1*} Tekst przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., został dwukrotnie znowelizowany: na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r., a także na mocy uchwały nr 14/384/2019 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2019 r.

Oskarżenia duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą małoletnią poniżej osiemnastego roku życia mogą również otwierać łatwe pole do nadużyć, z uwagi na wyjątkowe trudności, zarówno w dowodzeniu winy, jak i w wykazaniu niewinności. Kontekstem koniecznym do uwzględnienia w tych sprawach jest ponadto łatwość medialnego wykorzystywania takich faktów, niezależnie od ich udowodnienia lub nie, do podważania autorytetu Kościoła. Powyższe okoliczności sprawiają, że sami duchowni powinni mieć świadomość wyjątkowości każdej z tych sytuacji. Nie może to jednak powodować jakiegokolwiek chęci ukrywania bądź tuszowania takich faktów. Chodzi tu bowiem o czyn zakazany w porządku moralnym, naruszający nadto porządek dyscyplinarny Kościoła, a także stanowiący przestępstwo w prawie polskim.

W porządku prawnym Kościoła rozstrzyganie w sprawach przestępstw seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich jest zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary (Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* z 21 maja 2010 r., art. 6 § 1). Do najcięższych przestępstw tego rodzaju prawo Kościoła zalicza:

1° przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z niepełnoletnim poniżej osiemnastego roku życia (z niepełnoletnim zrównana jest osoba, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem);

2° nabywanie albo przechowywanie, lub upowszechnianie w celach satysfakcji seksualnej obrazów pornograficznych, przedstawiających małoletnich poniżej czternastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

Z zastrzeżeniem prawa Kongregacji Nauki Wiary do uchylecia przedawnienia w indywidualnych przypadkach, przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu, popełnione przez duchownego z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, ulega przedawnieniu po upływie dwudziestu lat od dnia, w którym niepełnoletni ukończył osiemnasty rok życia.

Ponadto kan. 1395 KPK przewiduje sankcje karne dla duchownych także za inne czyny popełnione w sferze seksualności, nie podlegające specjalnym regulacjom.

Natomiast w rozumieniu prawa polskiego przestępstwo stanowi m.in. obcowanie seksualne z osobą małoletnią poniżej lat piętnastu (art. 200 § 1 kk), udostępnianie treści pornograficznych małoletniemu poniżej lat piętnastu (art. 200 § 3–5 kk), zgwałcenie osoby poniżej lat piętnastu (art. 197 § 3 ust. 2 kk), wykorzystanie seksualne osoby upośledzonej umyślowo (art. 198 kk), wytwarzanie, rozpowszechnianie i posiadanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego poniżej lat piętnastu (art. 02 § 3–4c kk), nawiązywanie przy pomocy sieci teleinformatycznych kontaktu z małoletnim poniżej lat piętnastu w celu wykorzystania seksualnego (art. 200a kk), a także nadużycie stosunku zależności lub zaufania wobec małoletniego albo w zamian za udzielenie lub obietnicę korzyści majątkowej lub osobistej wobec małoletniego w celu wykorzystania seksualnego (art. 199 kk). Przestępstwa tego typu ścigane są na wniosek osoby pokrzywdzonej bądź z urzędu i ulegają przedawnieniu nie wcześniej niż po ukończeniu przez ofiarę 30 roku życia.

Na podstawie art. 240 kk, każdy mając wiarygodną wiadomość o usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego, określonego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk ma obowiązek zawiadomienia organów ścigania. Niewypełnienie takiego obowiązku jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat trzech.

Zgodnie z art. 16 Motu Proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, do zadań ordynariusza (kan. 1717 KPK) lub hierarchy (kan. 1468 KKKW) należy przeprowadzenie wstępnego dochodzenia kanonicznego, którego celem jest potwierdzenie prawdopodobieństwa zaistnienia przestępstwa, czyli zasadności oskarżenia, a w przypadku uzyskania takiego potwierdzenia przekazanie dokumentacji Stolicy Apostolskiej.

W celu przyścia z pomocą osobom, mającym prowadzić wstępne dochodzenie kanoniczne, Konferencja Episkopatu Polski wydała dnia 20 czerwca 2009 roku Wytyczne, które – po uwzględnieniu doświadczeń Kościoła powszechnego z ostatnich kilku lat, a szczególnie Wytycznych Prefekta Kongregacji Nauki Wiary z dnia 16 maja 2011 roku – niniejszym dokumentem zostają na nowo ogłoszone jako obowiązujące w Kościele katolickim w Polsce.

1. Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest zbadanie faktów i okoliczności oraz poczytalności domniemanego sprawcy czynu przeciwko szóstemu przykazaniu wobec osób niepełnoletnich poniżej osiemnastego roku życia, a także poznanie i formalne opisanie prawdy, przygotowanie właściwej dokumentacji oraz uniemożliwienie ewentualnej kontynuacji przestępstwa (jeżeli zostałyby uprawdopodobnione) i ułatwienie naprawienia zła.
2. Kompetentnym do przyjęcia i prowadzenia sprawy jest właściwy przełożony kościelny, który zapoznawszy się osobiście ze sprawą, powinien powierzyć jej prowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub powołanej przez siebie komisji. Osoba oskarżająca może zgłosić się zarówno do przełożonego osoby oskarżanej, jak i – jeśli zachodzi ku temu odpowiednia racja (np. odległość) – do biskupa diecezjalnego swego miejsca zamieszkania. W takiej sytuacji biskup diecezjalny miejsca zamieszkania podejmie stałą współpracę z przełożonym osoby oskarżanej, którego kompetencje pozostają nienaruszone.

2a. W każdej diecezji i w każdej prowincji kleryckiego instytutu życia konsekrowanego na prawie papieskim lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim w Polsce należy ustanowić delegata ds. ochrony dzieci i młodzieży, odpowiedzialnego za przyjmowanie zgłoszeń o wykorzystaniu seksualnym małoletnich przez duchownego oraz zobowiązanego do wskazania możliwości pomocy psychologicznej, prawnej i duszpasterskiej. Dane kontaktowe delegata (imię i nazwisko, bezpośredni telefon, adres poczty elektronicznej, adres umożliwiający bezpośrednie spotkanie) mają być podane na stronie internetowej diecezji lub prowincji w sposób łatwo dostępny dla każdego zainteresowanego. Otrzymałą informację delegat przekazuje właściwemu przełożonemu kościelnemu, który podejmuje dalsze działania zgodnie z przepisami prawa.

2b. Delegat przyjmuje także – w celu przekazania do właściwej władzy kościelnej – zgłoszenia dotyczące innych przestępstw wymienionych w Liście apostołskim motu proprio *Vos estis lux mundi* z dnia 7 maja 2019 r., a więc o: - wykorzystaniu seksualnym małoletnich przez niemającego święceń członka instytutu życia konsekrowanego czy stowarzyszenia życia apostołskiego lub przez duchownego, który należy do innej niż wymienione w punkcie 2a jednostki kościelnej; - zmuszaniu kogoś, przez osobę duchowną lub zakonną, przy zastosowaniu przemocy lub groźby czy też nadużycia władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym; - wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu przez osoby duchowne lub zakonne pornografii dziecięcej; - rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej, przez osobę duchowną lub zakonną, do udziału w prezentacjach pornograficznych.

2c. Zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia powyższych przestępstw w każdym przypadku można kierować bezpośrednio do właściwych ordynariuszy. W przypadku podejrzenia przestępstwa nadużycia władzy przez wyższych przełożonych kościelnych, o których mowa w art. 6 motu proprio *Vos estis lux mundi*, polegającego na działaniach lub zaniechaniach mających na celu zakłócanie lub uniknięcie dochodzeń świeckich lub kanonicznych, administracyjnych lub karnych, przeciwko duchownemu lub zakonnikowi w związku z wyżej wymienionymi przestępstwami, ewentualne zgłoszenia należy kierować bezpośrednio do władzy określonej w art. 8 i 9 motu proprio lub do Stolicy Apostolskiej – wprost lub za pośrednictwem nuncjusza papieskiego.

3. Ofiarę seksualnego wykorzystania, jak i jej bliskich, należy otoczyć właściwą troską duszpasterską, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy, ułatwienie

– jeśli jest taka potrzeba – uzyskania specjalistycznej pomocy duchowej i psychologicznej, w przekonaniu, że osoba ta, ujawniając swoje cierpienie, również pomaga Kościołowi w uzdrowieniu naruszonego ładu moralnego. Przełożony kościelny powinien okazywać gotowość udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej, o czym mowa w Aneksie nr 1 do niniejszego dokumentu nt. pomocy ofiarom.

4. Osobie oskarżającej należy wyraźnie przypomnieć o jej obowiązku złożenia doniesienia do organów ścigania, zgodnie z wszystkimi przepisami prawa polskiego. Jeśli osoba oskarżająca tego jeszcze nie uczyniła, obowiązek ciąży także na przyjmującym zgłoszenie.
5. Pierwszą informację na temat zarzucanego duchownemu czynu należy dokładnie zweryfikować z zachowaniem tajności. Otrzymywane w tego rodzaju sprawie listy, także korespondencja elektroniczna, a szczególnie informacje telefoniczne itp., powinny stanowić jednak podstawę do zaproszenia osoby oskarżającej na bezpośrednią rozmowę, z uwzględnieniem, czy w danej sprawie toczy się postępowanie przed organami państwowymi. Szczegółowe zasady prowadzenia rozmów umieszczone są w Aneksie nr 2 do niniejszego dokumentu nt. procedury postępowania.
6. Na podstawie tak otrzymanej i zweryfikowanej informacji właściwy przełożony rozstrzyga, czy rozpoczynać natychmiast wstępne dochodzenie kanoniczne. Jeśli decyduje o rozpoczęciu wstępnego dochodzenia kanonicznego zleca jego przeprowadzenie odpowiedniemu kapłanowi lub komisji (kan. 1717 KPK).
7. Jeśli ujawnione fakty dotyczyłyby bieżących wydarzeń i wydawały się prawdopodobne, ordynariusz ma prawo do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 KPK. Jeżeli natomiast ujawnione fakty dotyczyłyby niedalekiej przeszłości i wydawałyby się prawdopodobne, lecz obecnie nie ma bezpośredniego zagrożenia, przełożony rozstrzyga czy zastosować wobec duchownego środki zapobiegawcze, czy odsunąć go od pracy z dziećmi i młodzieżą do czasu wyjaśnienia sprawy. Jeśli chodzi o oskarżenia o czyny sprzed wielu lat zasada ta powinna być stosowana z zachowaniem odpowiedniej słuszności. W przypadkach tych przełożony powinien zachęcić duchownego do wyrażenia uprzedniej, wyraźnej, świadomej i wolnej zgody na poddanie się specjalistycznej diagnozie, czy też, jeśli byłoby to konieczne, także terapii. Do czasu wyjaśnienia zarzutów duchowny nie może być dopuszczony do posługi ani nie może zostać przeniesiony do pracy w innej diecezji.
8. Gdyby oskarżenie zostało wniesione przeciwko zmarłemu duchownemu, nie należy wszczynać dochodzenia kanonicznego, chyba że zasadnym wydałoby się wyjaśnienie sprawy dla dobra Kościoła. Osobę wnoszącą oskarżenie należy powiadomić o tych okolicznościach.
9. Oskarżony duchowny aż do momentu udowodnienia mu winy korzysta z domniemania niewinności. W żadnym wypadku nie może być pozbawiony prawa do obrony. Należy mu również ułatwić uzyskanie pomocy psychologicznej i prawnej. Gdyby podejrzenia nie zostały potwierdzone, powinno się uczynić wszystko, aby zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek bezpodstawnego oskarżenia.
10. Zwyczajnym sposobem działania w trakcie wstępnego dochodzenia kanonicznego jest gromadzenie informacji poprzez przesłuchania, zebranie dokumentów, w tym opinii lekarskich i psychologicznych, itp., o czym szczegółowo mówi Aneks nr 2 do niniejszego dokumentu.
11. Po stwierdzeniu wiarygodności oskarżenia właściwy przełożony przekazuje sprawę Kongregacji Nauki Wiary.
12. Za każdym razem, kiedy ordynariusz otrzymuje wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o przestępstwie, przeprowadza dochodzenie wstępne, a następnie, powiadamia o tym Kongregację Nauki Wiary. Kongregacja, jeśli nie zastrzega sobie sprawy z powodu szczególnych okoliczności, poleca ordynariuszowi dalsze postępowanie. Kompetentny przełożony jest zobowiązany poinformować Kongregację także, jeśli z przeprowadzonego dochodzenia wynikałoby, że w oskarżeniu

nie istnieje *fumus delicti*. Jeżeli oskarżenia nie znalazły potwierdzenia we wstępnym dochodzeniu kanonicznym, i zostało to potwierdzone przez Kongregację, należy fakt ten stwierdzić na piśmie i zamknąć sprawę, akta natomiast złożyć w tajnym archiwum kurii (kan. 1719 KPK).

13. Wstępne dochodzenie kanoniczne jednoznacznie odróżnia się od postępowania prowadzonego według prawa polskiego. W przypadku gdy toczy się postępowanie prowadzone przez organy państwowe, wstępne dochodzenie kanoniczne winno być prowadzone w zakresie, w jakim to będzie możliwe z uwagi na ograniczenia prawne, wynikające z postępowania organów państwowych.
14. Odpowiedzialność karną oraz cywilną za tego rodzaju przestępstwa ponosi sprawca jako osoba fizyczna.
15. Przełożony kościelny ma obowiązek zapoznania się z rozstrzygnięciami organów państwowych i uwzględnić je w swoich decyzjach.
16. Wszelka dokumentacja wstępnego dochodzenia kanonicznego z zasady przeznaczona jest jedynie do wewnętrznego użytku Kościoła. Przełożony winien jednak rozważyć, czy dokumentacja ta stanowi podstawę do złożenia odrębnego doniesienia do właściwych organów państwowych, zgodnie z prawem polskim, o ile z treści zgłoszenia nie wynika, że doszło do popełnienia czynu zabronionego opisanego w innych przepisach niż art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a zawartych w rozdziale XXV tegoż kodeksu.
17. Mając na uwadze przepisy prawa polskiego, dotyczące złożenia zawiadomienia o przestępstwie organom ścigania, jego treścią nie mogą być w żadnym wypadku wiadomości uzyskane z sakramentalnego forum wewnętrznego (tajemnica spowiedzi). Analogicznie należy traktować wiedzę uzyskaną w ramach kierownictwa duchowego.
18. W sposób analogiczny, *mutatis mutandis*, należy postępować w przypadkach nadużyć przeciwko szóstemu przykazaniu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia popełnionych przez osoby konsekrowane lub innych świeckich, działających w strukturach Kościoła.
19. W celu zapobiegania nadużyciom, o których mówi ten dokument, należy zadbać o właściwą formację duchownych i kandydatów do stanu duchownego, o czym szerzej mówi Aneks nr 3 do niniejszego dokumentu nt. zasad formacji i profilaktyki tych osób.

Aneks nr 1

POMOC OFIAROM^{2*}

Troska o ofiary wykorzystania seksualnego to podstawowy akt sprawiedliwości ze strony wspólnoty Kościoła, odczuwającej ból i wstyd z powodu krzywdy wyrządzonej dzieciom i młodzieży.

Art. 1

Przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, w związku z uzyskaniem informacji o przypadku nadużycia seksualnego wobec niepełnoletniego, zobowiązany jest do:

1. udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej ofierze nadużycia seksualnego, a w razie potrzeby także konsultacji prawnej;
2. podjęcia działań zmierzających do uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa i zapewnienia ofierze poczucia bezpieczeństwa;
3. podjęcia działań mających na celu uzdrowienie zaufania i przywrócenie właściwego klimatu dla kontynuacji pracy duszpasterskiej we wspólnocie kościelnej, zranionej niegodnym postępowaniem osoby duchownej.

Art. 2

Duszpasterze winni być gotowi do podejmowania rozmów i spotkań z wiernymi, zwłaszcza w pierwszym okresie po ujawnieniu nadużycia seksualnego, jakie miało miejsce w ich wspólnotach. W sposób szczególny troską duszpasterską należy objąć dzieci i młodzież.

Art. 3

1. Przełożony kościelny realizuje obowiązek udzielenia pomocy duchowej i psychologicznej oraz konsultacji prawnej ofierze nadużycia seksualnego, działając przez osobę lub komisję, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.
2. Ofierze należy się informacja, że jej podstawowym prawem jest złożenie doniesienia do organów ścigania, o czym szczegółowo w art. 5 ust. 2 Aneksu nr 2. Procedura postępowania.
3. Postępowanie względem ofiary nadużycia seksualnego ze strony osób działających w imieniu przełożonego kościelnego powinno być zawsze inspirowane poczuciem sprawiedliwości oraz troską o dobro ofiary i o wspólnotę kościelną.

Art. 4

1. Pomoc ofierze nadużycia seksualnego i jej bliskim rozpoczyna się od przyjęcia zgłoszenia o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia.

^{2*} Tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7–8 października 2014 r.

2. Osoba lub komisja, o której mowa w art. 5 ust. 1 Aneksu nr 2. Procedura postępowania, wskazana do przeprowadzenia rozmowy lub rozmów z osobą albo osobami zgłaszającymi nadużycie seksualne, ma zapewnić maksymalne poczucie bezpieczeństwa, okazać wolę życzliwego wysłuchania i przyjęcia prawdy oraz upewnić w przekonaniu, że osoby, ujawniając swoje cierpienie, pomagają też Kościołowi w przywróceniu naruszonego ładu moralnego.

Art. 5

1. Ofierze nadużycia seksualnego, którą jest osoba niepełnoletnia poniżej osiemnastego roku życia pomoc duchowa i psychologiczna powinna być udzielana w ścisłej współpracy z rodzicami (opiekunami prawnymi), a w przypadku ofiary poniżej 15 roku życia za wyraźną ich zgodą.
2. Ofiary nadużyć, zarówno małoletnie, jak i dorosłe, mają prawo do tego, by przy czynnościach wyjaśniających i procesowych towarzyszyła wybrana przez nich osoba zaufana.
3. Mają także prawo do informacji, jakie środki zapobiegawcze zostały podjęte w odniesieniu do osoby oskarżanej o nadużycia.

Art. 6

Pomoc duchowa i psychologiczna powinna obejmować także osoby z najbliższego otoczenia ofiary nadużycia seksualnego, w szczególności członków rodziny. Ich też należy poinformować, w jaki sposób mogą skorzystać z pomocy duchowej i psychologicznej.

Art. 7

Proponując pomoc psychologiczną, przełożony kościelny może sięgać do specjalistów także spoza struktur związanych z Kościołem katolickim.

Aneks nr 2

PROCEDURA POSTĘPOWANIA^{3*}

Wszelkie działania podejmowane przez przełożonego kościelnego, w związku z uzyskaniem informacji o przypadkach wykorzystania seksualnego wobec osoby niepełnoletniej poniżej osiemnastego roku życia, mające na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych i dochodzenie do poznania prawdy – po powinny odzwierciedlać kodeksową zasadę: *salus animarum suprema lex*.

Ofiarę nadużycia seksualnego należy otoczyć opieką, zgodnie z postanowieniami Aneksu nr 1. Pomoc ofiarom.

Oskarżonemu o popełnienie czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia przysługuje fundamentalne prawo do obrony, z zachowaniem zasady domniemania niewinności, aż do czasu udowodnienia winy.

Art. 1

W przypadku, kiedy przełożony kościelny, którym jest odpowiednio biskup diecezjalny lub wyższy przełożony zakonny, otrzyma przynajmniej prawdopodobną wiadomość o popełnieniu przez duchownego czynu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia, zobowiązany jest do wszczęcia wstępnego dochodzenia kanonicznego.

Art. 1a

1. W przypadku gdy z treści zgłoszenia wynika możliwość popełnienia czynu zabronionego, opisanego w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk, a doniesienie można uznać za wiarygodne, przełożony kościelny zawiadamia za pośrednictwem wyznaczonego pełnomocnika właściwy organ powołany do ścigania przestępstw. Nie ma takiego obowiązku, jeśli przełożony kościelny posiada wiedzę, że organy ścigania zostały powiadomione o czynie zabronionym.
2. Pełnomocnik niezwłocznie dokonuje zawiadomienia organów ścigania w formie pisemnej, podając: 1) dane domniemanego sprawcy; 2) ogólny opis czynu zabronionego; 3) imię i nazwisko domniemanego pokrzywdzonego; 4) dane osoby, od której uzyskano informacje.
3. Pełnomocnik winien uzyskać urzędowe potwierdzenie dokonania zawiadomienia.
4. Jeżeli z treści lub charakteru zgłoszenia wynika w sposób ewidentny, że jest ono niewiarygodne, zawiadomienia organów ścigania należy dokonać niezwłocznie po tym, gdy ewentualnie podjęte wstępne dochodzenie kanoniczne potwierdziło prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego, o którym mowa w art. 197 § 3 lub 4 kk, art. 198 kk, art. 200 kk.

^{3*} Tekst, przyjęty na mocy uchwały nr 13/366/2014 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 8 października 2014 r., został znowelizowany na mocy uchwały nr 5/376/2017 Konferencji Episkopatu Polski z dnia 6 czerwca 2017 r.

Art. 2

Czynności i działania podejmowane przez przełożonego kościelnego wobec podejrzanego duchownego mogą obejmować:

- 1) odsunięcie od obowiązków wynikających z powierzonych urzędów, posług lub zadań celem uniemożliwienia ewentualnej kontynuacji przestępstwa;
- 2) zapewnienie odpowiedniej opieki psychologiczno-terapeutycznej;
- 3) wskazanie miejsca przebywania i zapewnienie niezbędnych środków materialnych do życia.

Art. 3

Celem wstępnego dochodzenia kanonicznego jest:

- 1) zbadanie faktów i okoliczności;
- 2) sporządzenie dokumentacji.

Art. 4

Wstępne dochodzenie kanoniczne obejmuje:

- 1) przyjęcie zgłoszenia;
- 2) procedurę związaną z badaniem faktów, okoliczności i zbieraniem dowodów;
- 3) procedurę związaną z gromadzeniem dokumentacji.

Art. 5

1. Przełożony kościelny wskazuje odpowiednią osobę lub komisję uprawnioną do przyjęcia zgłoszenia.
2. Przyjmujący zgłoszenie, po życzliwym wysłuchaniu osoby skarżącej, zachowując postanowienia Aneksu nr 1. Pomoc ofiarom, winien:
 - 1) zapytać osobę skarżącą, czy zawiadomiła organy ścigania o czynie zabronionym, o którym mowa w art. 197 § 3 i 4, 198 i 200 kk. Odpowiedź powinna być złożona w formie pisemnej i zawierać podpis osoby skarżącej. W przypadku odmowy złożenia podpisu, należy sporządzić notatkę służbową;
 - 2) poinformować osobę skarżącą, w przypadku gdy takie zgłoszenie nie zostało dokonane, o obowiązku złożenia zawiadomienia do organów ścigania; należy również poinformować osobę skarżącą, że władza kościelna dokona takiego zawiadomienia, o ile organy ścigania nie mają jeszcze wiedzy o czynie zabronionym;
 - 3) wyjaśnić, że postępowanie kanoniczne ma charakter wewnątrzkościelny.
3. Osoba składająca zgłoszenie, po uzyskaniu informacji, o których mowa w ust. 2, powinna sformułować zgłoszenie na piśmie. Jeżeli tego nie uczyni, podstawą do podjęcia dalszych czynności staje się protokół z odbytej rozmowy, podpisany w miarę możliwości przez wszystkich jej uczestników.
4. W przypadku, gdy zgłoszenie dotyczy osoby poniżej 15 roku życia, osoba pokrzywdzona może być przesłuchiwana tylko za zgodą rodziców i w obecności psychologa. Jeżeli zaś zgłoszenie odnosi się do osoby pomiędzy 15 a 18 rokiem życia, osoba pokrzywdzona powinna być przesłuchiwana w obecności psychologa.
5. Po rozmowie, o której w ust. 4, do podjęcia kolejnych czynności potrzebna jest opinia biegłego psychologa.
6. Skreślony.

Art. 6

W celu uzyskania niezbędnych informacji, dotyczących domniemanego przestępstwa, przełożony kościelny, działając poprzez osobę lub komisję, o których mowa w art. 5 ust. 1, powinien podjąć niezbędne czynności, zmierzające do zbadania okoliczności i zebrania dowodów. Mogą nimi być:

- 1) wezwanie duchownego i przesłuchanie go w siedzibie kurii;
- 2) przesłuchanie osób posiadających wiedzę na temat domniemanego przestępstwa;
- 3) przeprowadzenie wizji lokalnej.

Art. 7

1. W celu przeprowadzenia procedury kanonicznej niezbędne jest zgromadzenie i opracowanie następujących dokumentów:
 - 1) sformułowanego na piśmie zgłoszenia lub protokołu, o którym mowa w art. 5 ust. 3;
 - 2) protokołu odbytej rozmowy, o którym mowa w art. 5 ust. 4;
 - 3) protokołu przeprowadzonej rozmowy z duchownym;
 - 4) protokołu przeprowadzonej wizji lokalnej;
 - 5) protokołów rozmów z osobami posiadającymi wiedzę na ten temat;
 - 6) opinii biegłego;
 - 7) wszelkich innych dokumentów, zarówno publicznych, jak i prywatnych, które wydają się przyteczne do rozpoznania sprawy.
2. Dokumenty opracowane na okoliczność prowadzonej procedury kanonicznej należy przechowywać w archiwum tajnym kurii biskupiej.

Art. 8

1. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku stwierdzono wiarygodność zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny przekazuje sprawę do Kongregacji Nauki Wiary.
2. Po zakończeniu wstępnego dochodzenia kanonicznego, w którego wyniku nie stwierdzono wiarygodności zgłoszenia, o którym mowa w art. 5 ust. 3, przełożony kościelny zobowiązany jest przywrócić niesłusznie podejrzewanego duchownego w obowiązkach i czynnościach, w których został zawieszony i uczynić wszystko, aby przywrócić mu utracone dobre imię.

Art. 9

W przypadku zatrzymania lub podjęcia przez sąd decyzji o zastosowaniu wobec duchownego tymczasowego aresztowania lub innego środka zapobiegawczego, w związku z postawieniem zarzutu popełnienia czynu opisanego w rozdziale XXV kodeksu karnego – przełożony kościelny powinien powiadomić o tym fakcie Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski.

Art. 10

We wszystkich przypadkach informacji dla mediów udziela wyłącznie rzecznik prasowy lub inna osoba wyznaczona przez przełożonego kościelnego.

Aneks nr 3

ZASADY FORMACJI I PROFILAKTYKI^{4*}

Fundamentem formacji do kapłaństwa lub życia zakonnego jest budowanie osobistej relacji z Bogiem. W formacji nie może zabraknąć właściwego traktowania i przeżywania sfery seksualnej oraz umiejętnego przygotowania do życia w czystości i celibacie. Niezbędna jest współpraca kandydata z kierownikiem duchowym, spowiednikiem i przełożonymi. Szczególnym zadaniem formatorów jest ukazywanie, przy pomocy różnorodnych form i środków, pozytywnego wymiaru sfery seksualnej, niezbędnego w dojrzałym budowaniu relacji międzyludzkich. Kształtowanie właściwej tożsamości seksualnej powinno dokonywać się przez świadomą akceptację tej sfery i ukierunkowanie jej na głębszą integrację ze sferą emocjonalną i duchową. W przekazie formatorów powinno akcentować się wartości życia w czystości i celibacie jako radosnego daru z siebie, składanego Bogu i ludziom.

Zasady formacji i profilaktyki

Art. 1

Przed dopuszczeniem kandydata do święceń lub profesji zakonnej, przełożeni są zobowiązani do zbadania zdatności kandydata, zawsze z poszanowaniem prywatności osoby.

Art. 2

1. Droga rozeznania ewentualnych trudności w sferze seksualnej powinna rozpoczynać się w momencie przyjmowania kandydata do seminarium lub zakonu.
2. Zgłaszający się kandydat do seminarium lub zakonu powinien przejść stosowne badanie psychologiczne oraz pogłębiony wywiad, który pozwoli formatorom zorientować się co do poziomu dojrzałości seksualnej oraz występowania ewentualnych zaburzeń. Badania takie powinien przeprowadzić psycholog respektujący antropologię chrześcijańską.
3. W celu dokonania właściwej oceny osobowości kandydata biegły winien przeprowadzić badanie zarówno w formie wywiadu, jak i poprzez test, zawsze za uprzednią, wyraźną, świadomą i dobrowolną zgodą kandydata.
4. Tematyka dojrzałości w sferze seksualnej kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna znaleźć swoje miejsce w rozmowach prowadzonych przez formatorów, zwłaszcza ojców duchownych, którzy uczestniczą w procesie przyjmowania kandydatów do seminarium lub zakonu. Ojcowie duchowni i spowiednicy nie mogą wyrażać swojej opinii o kandydacie na forum zewnętrznym.
5. W przypadku występowania u kandydata do kapłaństwa lub życia zakonnego wyraźnych braków w dojrzałości seksualnej, zadaniem przełożonych jest rozpoznanie i ocena występujących trudności.

^{4*} Tekst został przyjęty podczas 366. Zebrania Plenarnego KEP, które odbyło się w Warszawie w dniach 7–8 października 2014 r.

6. Do seminarium duchownego lub instytutu zakonnego nie należy przyjmować kandydata, u którego stwierdzono występowanie zaburzeń w sferze seksualnej, w tym głęboko zakorzenionych tendencji homoseksualnych.

Art. 3

1. Przedmiotem wykładów i konferencji dla przygotowujących się do kapłaństwa lub życia zakonnego powinna być tematyka związana z kształtowaniem dojrzałej seksualności. Należy ją uwzględnić również w kierownictwie duchowym oraz w innych działaniach służących rozwojowi życia duchowego.
2. Kandydaci do kapłaństwa lub życia zakonnego powinni otrzymać konieczną wiedzę w zakresie odpowiedzialności, na forum kościelnym i państwowym, za przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, w szczególności popełnione z osobami niepełnoletnimi, a także w zakresie obowiązujących procedur przewidzianych w prawie powszechnym i w prawie lokalnym w odniesieniu do kontaktu z ofiarami nadużyć seksualnych, popełnionych przez duchownych.

Art. 4

1. Skuteczna prewencja w zakresie popełniania przestępstw seksualnych przez osoby duchowne swym zasięgiem powinna obejmować grupę formatorów.
2. Ewentualne nadużycia, nawet najmniejsze, w sferze seksualnej popełnione przez formatorów seminarijnych lub zakonnych winny skłaniać ich przełożonych do szybkiej interwencji, łącznie, gdy zachodzi tego potrzeba, z odsunięciem od pełnienia funkcji.

Art. 5

1. Duszpasterze pracujący z dziećmi i młodzieżą powinni być przeszkoleni do profesjonalnego kontaktu z tymi grupami.
2. W ramach konferencji i spotkań dla księży i osób konsekrowanych katechizujących powinno się ich uwrażliwiać na wszelkiego rodzaju nadużycia seksualne, które mogą być popełnione w stosunku do niepełnoletnich.

Art. 6

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec niepełnoletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą.
2. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu; ma pomóc uniknąć psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności oraz przyczynić się do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskiem kościelnym.

PREWENCJA NADUŻYĆ SEKSUALNYCH WOBEC DZIECI I MŁODZIEŻY I OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W PRACY DUSZPASTERSKIEJ I WYCHOWAWCZEJ KOŚCIOŁA W POLSCE^{5*}

Zasady ogólne

1. Prewencja nadużyć seksualnych wobec nieletnich stanowi integralną część zaangażowania Kościoła w pracę z dziećmi i z młodzieżą. Wspólnota wiary zapewnia dzieciom i młodzieży bezpieczne i przejrzyste środowisko wzrostu, które współtworzą wszyscy odpowiedzialni za wspieranie rodziców w przekazywaniu wiary przez nauczanie i różne formy pracy duszpasterskiej. Prewencja ma na celu wyeliminowanie ryzyka popełnienia nadużyć seksualnych w ścisłym tego słowa znaczeniu przez kogokolwiek z uczestników duszpasterstwa dzieci i młodzieży. Ma również pomóc w uniknięciu psychicznych i fizycznych przekroczeń granic intymności. Cel ten ma być osiągnięty przez programy pomagające rodzicom, jak również osobom zaangażowanym w duszpasterstwo i wychowanie, w rozpoznaniu oznak wykorzystywania seksualnego i w odpowiedniej reakcji na nie. Prewencja ma się przyczynić do promocji ochrony dzieci i młodzieży przed różnymi formami przemocy i wykorzystania również poza środowiskami kościelnymi.
2. Prewencja musi uwzględnić specyfikę zagrożeń, na jakie są narażeni chłopcy i dziewczęta.
3. Wszystkie dzieła prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą są zobowiązane do przyjęcia i stosowania przejrzystych, nieskomplikowanych i poddanych jakościowej kontroli procedur prewencji nadużyć seksualnych. Opracowanie i wprowadzenie w życie procedur prewencji ma się dokonać we współpracy wszystkich osób i grup zaangażowanych w pracę z dziećmi i młodzieżą, nie wyłączając samych dzieci i młodzieży.
4. Ze względu na specyfikę grupy, szczególnej uwagi i kompetencji wymaga prewencja w środowisku osób niepełnosprawnych, zwłaszcza umysłowo i psychicznie.
5. Prewencja wymaga:
 - 1) przygotowania i wdrożenia we współpracy z rodzicami szczegółowych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży;
 - 2) przygotowania i przestrzegania kodeksu zachowań obowiązującego wszystkie osoby skierowane do pracy z dziećmi i młodzieżą;
 - 3) właściwej formacji kapłanów i przygotowujących się do kapłaństwa;
 - 4) prowadzenia obowiązkowych i regularnych szkoleń w zakresie prewencji dla katechetów i innych osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy;
 - 5) wprowadzenia pouczeń i wymagań w momencie kierowania do pracy czy do posługi z dziećmi i młodzieżą, również w charakterze wolontariuszy.

⁵ * Dokument dotyczący prewencji został przyjęty podczas 365. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w dniach 10–11 czerwca 2014 r.

Zasady pracy z dziećmi i młodzieżą

6. Wszyscy wychowawcy, opiekunowie i animatorzy pracy z dziećmi i młodzieżą powinni otrzymać odpowiednie przeszkolenie dotyczące prewencji oraz mieć zapewnioną pomoc i superwizję ze strony odpowiedzialnych za prewencję, o których mowa w p. 25.
7. Wszystkie nadrzędne kościelne struktury duszpasterstwa dzieci i młodzieży, organizacje katolickie, zrzeszenia dzieł wychowawczych i oświatowych prowadzone przez jednostki organizacyjne Kościoła powinny przyjąć i wdrażać konkretne reguły, formy i struktury prewencji odpowiednie dla różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą oraz dla różnych poziomów odpowiedzialności organizacyjnej za tę pracę opracowane przez powołane w punkcie 22. i 25. struktury odpowiedzialne za prewencję.
8. Przy wdrażaniu (programów) reguł, form i struktur, zapewniających dzieciom i młodzieży bezpieczne środowisko wzrostu, kościelne jednostki organizacyjne współpracują z rodzicami, wychowawcami i w razie potrzeby z kompetentnymi organami państwowymi i samorządowymi.
9. Każda katolicka instytucja służąca dzieciom i młodzieży powinna wyznaczyć osobę godną zaufania i odpowiednio przeszkoloną jako odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji.
10. Skuteczną pomocą w różnych dziedzinach pracy z dziećmi i młodzieżą są jasne zasady określające formy bliskości i dystansu w relacjach między dorosłymi a dziećmi i młodzieżą. Dlatego każda instytucja i organizacja kościelna pracująca z dziećmi i młodzieżą powinna:
 - 1) posiadać własny kodeks zachowań
 - 2) organizować szkolenia dla zatrudnianych osób oraz tych, które podejmują posługę w charakterze wolontariuszy.
11. Niestosowanie się do kodeksu zachowań powinno się wiązać z konsekwencjami służbowymi.

Zatrudnianie i przygotowanie wychowawców i opiekunów

12. Szczególną uwagę należy zwrócić na moment doboru personelu do pracy z dziećmi i młodzieżą. Temat prewencji powinien być poruszony obowiązkowo przy rozmowach kwalifikacyjnych personelu etatowego.
13. Każda zatrudniana osoba powinna przedstawić zaświadczenie o niekaralności oraz podpisać zobowiązanie przestrzegania kodeksu zachowań. Dotyczy to zarówno pracowników etatowych, duchownych i świeckich, w instytucjach katolickich, jak i wolontariuszy angażujących się w konkretne akcje jak np. kolonie letnie, obozy, rekolekcje itp.
14. Wydziały katechetyczne i katolickie uczelnie kształcące pedagogów powinny zadbać, aby prewencja nadużyć seksualnych stała się częścią profilu wykształcenia nauczycieli religii katolickiej, nauczycieli w przedszkolach i szkołach katolickich, wychowawców w internatach oraz zakładach opiekuńczo–wychowawczych prowadzonych przez kościelne jednostki organizacyjne.
15. Skuteczna prewencja przemocy seksualnej wymaga, aby personel odpowiedzialny na wszystkich szczeblach odpowiedzialności był odpowiednio szkolony w zakresie:
 - 1) własnej kompetencji emocjonalnej i społecznej
 - 2) komunikacji i rozwiązywania konfliktów
 - 3) dynamiki psychicznej ofiar
 - 4) strategii sprawców nadużyć seksualnych
 - 5) elementów strukturalnych w instytucjach, które mogą sprzyjać nadużyciom seksualnym
 - 6) czynów karalnych w tym zakresie oraz aktualnego ustawodawstwa cywilnego i kościelnego i procedur z nimi związanych.

16. Celem szkoleń ma być zapewnienie jakości pracy wychowawczej i formacyjnej oraz wykluczenie możliwości popełnienia czynów zabronionych przez prawo.
17. Realizacja szkoleń wymienionych w punkcie 15. powinna być monitorowana odpowiednio na poziomie krajowym i na poziomie koordynatorów poszczególnych kościelnych jednostek organizacyjnych.

Zaangażowanie wolontariuszy

18. Reguły, formy i struktury prewencji dotyczące różnych zakresów i form pracy z dziećmi i młodzieżą dotyczą również wolontariuszy, którzy powinni:
 19. otrzymać je i zapoznać się z nimi
 20. podpisać zobowiązanie do przestrzegania kodeksu zachowań
 21. otrzymać podstawowe szkolenie związane z ochroną dziecka i rozpoznawaniem zagrożeń i sygnałów wskazujących na nadużycie seksualne
 22. poznać osobę odpowiedzialną za prewencję w danej instytucji czy duszpasterstwie.

Uwrażliwianie i edukacja dzieci i młodzieży

23. Dzieci i młodzież przy współudziale rodziców powinni być włączeni w program prewencji i w odpowiedniej formie – np. przez projekty szkoleniowe czy pogadanki – uwrażliwione na przekraczanie granic ich intymności oraz uświadomione, że mają prawo chronić swoją intymność, odmawiając niewłaściwych form bliskości.
24. Dzieci i młodzież powinny zostać poinformowane o istnieniu kodeksu zachowań chroniącego ich godność oraz o możliwości bezpiecznego zgłoszenia ewentualnych naruszeń kodeksu do wyznaczonej i cieszącej się ich zaufaniem osoby.
25. Możliwość zgłoszenia dotyczy naruszeń tak ze strony dorosłych, jak i animatorów oraz ze strony rówieśników.

Struktury pomocowe

26. Konferencja Episkopatu wyznacza osobę koordynującą działalność prewencyjną na skalę ogólnopolską. Jest nią powołany podczas 363 Zebrania Plenarnego KEP, w czerwcu 2013 r. Koordynator do ochrony dzieci i młodzieży.

Do obowiązków Koordynatora należy:

- 1) wspieranie wymiany doświadczeń na poziomie krajowym;
 - 2) wspieranie działań osób odpowiedzialnych za prewencję w kościelnych jednostkach organizacyjnych oraz w grupach dzieł wychowawczych i oświatowych o podobnym charakterze;
 - 3) wypracowanie standardów jakości w zakresie prewencji i ich upowszechnianie;
 - 4) opracowanie i rozwój ogólnopolskich programów szkoleniowych;
 - 5) współpraca z odpowiednimi organami państwowymi odpowiedzialnymi za prewencję;
 - 6) współpraca z biurem prasowym episkopatu i mediami w celu tworzenia przychyłnej atmosfery dla ochrony dzieci i młodzieży przed wykorzystaniem seksualnym w skali całego społeczeństwa.
27. Koordynatora wspiera zespół, który służy swoim doświadczeniem i wiedzą w rozpoznawaniu zagrożeń, ustalaniu strategii ochrony dzieci i młodzieży i zwalczania zjawiska ich wykorzystywania seksualnego oraz w opiniowaniu inicjatyw legislacyjnych dotyczących tej materii. Członków zespołu zatwierdza Konferencja Episkopatu Polski. Zespół działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez KEP.

28. Temat prewencji ma swoje widoczne miejsce na stronach internetowych diecezji i innych jednostek organizacyjnych Kościoła oraz katolickich instytucji oświatowo-wychowawczych i organizacji młodzieżowych.
29. Jednostki organizacyjne Kościoła podejmujące pracę z dziećmi i młodzieżą powinny mianować osobę odpowiedzialną za prewencję. Do jej zadań należy wspieranie i koordynacja działań prewencyjnych, a w szczególności:
- 1) doradztwo przy planowaniu i przeprowadzaniu projektów związanych z prewencją;
 - 2) przygotowywanie i upowszechnianie odpowiednich materiałów związanych z prewencją;
 - 3) wspieranie wymiany doświadczeń;
 - 4) informowanie opinii publicznej o podejmowanych działaniach prewencyjnych;
 - 5) monitorowanie realizacji obowiązku szkoleń;
 - 6) supervizja jakości szkoleń;
 - 7) informowanie koordynatora krajowego o podejmowanych działaniach i napotykanym trudnościach.

WYBRANE NORMY PRAWA POLSKIEGO

Art. 240 kk [karalne niezawiadomienie o czynie zabronionym]. **Nowelizacja** weszła w życie 13 lipca 2017 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 773)

Art. 240 § 1

Kto mając wiarygodną wiadomość o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego określonego w:

- art. 118 (Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy),
- art. 118a (Kto, biorąc udział w masowym zamachu przeciwko grupie ludności podjętych w celu wykonania lub wsparcia polityki państwa lub organizacji dopuszcza się zabójstwa, powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, stwarza dla osób należących do grupy ludności warunki życia grożące ich biologicznej egzystencji, w szczególności przez pozbawienie dostępu do żywności lub opieki medycznej, które są obliczone na ich wyniszczenie),
- art. 120-124 (Kto dopuszcza się różnorodnych przestępstw w okresie działań wojennych),
- art. 127 (Kto, mając na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części obszaru lub zmianę przemocą konstytucyjnego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje w porozumieniu z innymi osobami działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu),
- art. 128 (Kto, w celu usunięcia przemocą konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej, podejmuje działalność zmierzającą bezpośrednio do urzeczywistnienia tego celu),
- art. 130 (Kto bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej),
- art. 134 (Kto dopuszcza się zamachu na życie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej),
- art. 140 (Kto, w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, dopuszcza się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczy lub uszkadza obiekt albo urządzenie o znaczeniu obronnym),
- art. 148 (Kto zabija człowieka),
- art. 156 (Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała),
- art. 163 (Kto spowoduje zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać pożaru, zawalenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu, eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozprzestrzeniania się substancji trujących, duszących lub parzących, gwałtownego wyzwolenia energii jądrowej lub wyzwolenia promieniowania jonizującego),
- art. 166 (Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym),
- art. 189 (Kto pozbawia człowieka wolności),

- art. 197 § 3 lub 4 (Kto dopuszcza się zgwałcenia wspólnie z inną osobą, małoletniego poniżej lat 15, wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry),
- art. 198 (Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadzają do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności),
- art. 200 (Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej, lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania; Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi; kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej; kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15),
- art. 252 (Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się)

lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania przestępstw, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 240 § 2

Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że wymieniony w § 1 organ wie o przygotowywanym, usiłowanym lub dokonanym czynie zabronionym; nie popełnia przestępstwa również ten, kto zapobiegł popełnieniu przygotowywanego lub usiłowanego czynu zabronionego określonego w § 1.

§ 2a

Nie podlega karze pokrzywdzony czynem wymienionym w § 1, który zaniechał zawiadomienia o tym czynie.

Art. 240 § 3

Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Niektóre artykuły kodeksu karnego mające zastosowanie do wyżej wspomnianych spraw

Art. 156 [Ciężki uszczerbek na zdrowiu]

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Art. 197 [Zgwałcenie]

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

- 1) wspólnie z inną osobą,
- 2) wobec małoletniego poniżej lat 15,
- 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Art. 198 [Wykorzystanie bezradności, upośledzenia]

Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 199 [Nadużycie zależności]

§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto obcuje płciowo z małoletnim lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, nadużywając zaufania lub udzielając w zamian korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 200 [Obcowanie płciowe z małoletnim]

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 4. Karze określonej w § 3 podlega, kto w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

§ 5. Karze określonej w § 3 podlega, kto prowadzi reklamę lub promocję działalności polegającej na rozpowszechnianiu treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi małoletniemu poniżej lat 15.

Art. 200a

§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego

lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 200b

Kto publicznie propaguje lub pochwała zachowania o charakterze pedofilskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 202 [Pornografia]

§ 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Kto przechowuje, posiada lub uzyskuje dostęp do treści pornograficznych z udziałem małoletniego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4c. Karze określonej w § 4b podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego uczestniczy w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego.

§ 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1–4b, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Art. 208 [Rozpijanie]

Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 217 [Naruszenie nietykalności]

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

ŹRÓDŁA PRAWA

1. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.
2. *Motu Proprio* Papieża Jana Pawła II, „Sacramentorum sanctitatis tutela” z 30.04.2001 r.
3. Kongregacja Nauki Wiary, „Normae de gravioribus delictis” z 21.05.2010 r.; nowelizacja norm *Motu Proprio* „Sacramentorum sanctitatis tutela”.
4. Konferencja Episkopatu Polski, „Wytyczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia” z 7-8.10.2014 r., wraz z nowelizacją z 6.06.2017 r. i z nowelizacją z 8.10.2019 r.
5. *Motu Proprio* Papieża Franciszka, „Vos estis lux mundi” z 7.05.2019 r.
6. Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382, z 2015 r. poz. 1418, 1707).
7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. nr 88 poz. 1137, 2138, z 2017 r. poz. 244).
8. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku, Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, 1948, 2138, 2261).
9. Ustawa z dnia 29 czerwca 1997 roku o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2135, 2281, z 2016 r. poz. 195, 677).
10. Rozporządzenie MEN z dnia 30 marca 2016 roku w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży (Dz. U. z 2016 roku, poz. 452).
11. Ustawa z dnia 13 maja 2016 roku o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
I. PRAWA DZIECI I MŁODZIEŻY	6
II. OGÓLNE NORMY POSTĘPOWANIA	7
II.1. Normy prawa polskiego.....	7
II.1.1. Stwierdzenie wiarygodności czynów, o których mowa w art. 240 kk.....	9
II.1.2. Uwagi.....	9
II.2. Normy prawa kościelnego	9
III. PROCEDURA OBOWIĄZUJĄCA W KONKRETNICH PRZYPADKACH	12
IV. SUGEROWANA PROCEDURA WOBEC OSKARŻEŃ I ZARZUTÓW	14
IV.1. Gdy dowiedziałeś(aś) się o molestowaniu seksualnym	14
IV.2. Gdy sam zostałeś(aś) oskarżony(a)	15
IV.3. Gdy w twoim środowisku zaczynają krążyć informacje o nagannym postępowaniu twoim lub innego kapłana	15
IV.4. Czego powinieneś unikać w każdym przypadku?.....	15
IV.5. Zasady reagowania na oznaki wykorzystania seksualnego.....	15
IV.5.1. Skąd mogą pochodzić wiadomości o aktach przemocy czy wykorzystania małoletniego?	15
IV.5.2. Co należy robić w sytuacji, gdy osoba małoletnia wyjawia ci swój problem?.....	16
IV.5.3. Czego nie powinno się robić?	16
V. ORGANIZACJA OPIEKI DUSZPASTERSKIEJ ORAZ WYPOCZYNKU DZIECI I MŁODZIEŻY 18	
V.1. Podstawowe zasady postępowania w pracy duszpasterskiej z dziećmi i młodzieżą	18
V.2. Zasady obowiązujące w czasie wyjazdów z wychowankami	18
V.3. Troska o wychowanków z niepełnosprawnością lub specjalnymi potrzebami wychowawczymi	20
V.4. Zasady korzystania z Internetu	20
VI. DEKLARACJA RESPEKTOWANIA „WYTYCZNYCH DOTYCZĄCYCH OCHRONY DZIECI I MŁODZIEŻY W METROPOLII BIAŁOSTOCKIEJ”	21
ZAŁĄCZNIKI	
WYTYCZNE KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI	23
Aneks nr 1 Pomoc ofiarom	28
Aneks nr 2 Procedura postępowania	30
Aneks nr 3 Zasady formacji i profilaktyki	33
PREWENCJA NADUŻYĆ SEKSUALNYCH WOBEC DZIECI I MŁODZIEŻY I OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W PRACY DUSZPASTERSKIEJ I WYCHOWAWCZEJ KOŚCIOŁA W POLSCE	35
Zasady ogólne	35
Zasady pracy z dziećmi i młodzieżą.....	36
Zatrudnianie i przygotowanie wychowawców i opiekunów.....	36
Zaangażowanie wolontariuszy	37

Uwrażliwianie i edukacja dzieci i młodzieży	37
Struktury pomocowe.....	37
WYBRANE NORMY PRAWA POLSKIEGO.....	39
Niektóre artykuły kodeksu karnego mające zastosowanie do wyżej wspomnianych spraw	40
Art. 156 [Ciężki uszczerbek na zdrowiu]	40
Art. 197 [Zgwałcenie]	41
Art. 198 [Wykorzystanie bezradności, upośledzenia]	41
Art. 199 [Nadużycie zależności]	41
Art. 200 [Obcowanie płciowe z małoletnim]	41
Art. 202 [Pornografia]	42
Art. 208 [Rozpijanie]	42
Art. 217 [Naruszenie nietykalności]	42
ŹRÓDŁA PRAWA	43